

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Varhaiskasvatus

2017

Kirsi Sipilä ja Sanni-Maria Simolin

LASTEN LUONTEENVAHVUUKSIEN TUNNISTAMINEN JA VAHVISTAMINEN

– vahvuusperustaisten toimintamallien
kehittäminen varhaiskasvatuksen arkeen

Kirsi Sipilä, Sanni-Maria Simolin

LASTEN LUONTEENVAHVUUKSIEN TUNNISTAMINEN JA VAHVISTAMINEN

- vahvuusperustaisten toimintamallien kehittäminen varhaiskasvatuksen arkeen

Tämän kehittämistyön tavoitteena oli kehittää vahvuusperustaisia toimintamalleja varhaiskasvatuksen arkeen. Tarkoituksena oli kehittää erilaisia menetelmiä, joita käyttämällä voidaan yhdessä lasten kanssa löytää jokaisessa lapsessa olevia luontevahvuuksia ja vahvistaa niitä. Hyvän huomaaminen ja sen sanoittaminen ovat tärkeitä asioita, sillä kannustava ja kaikin puolin myönteinen kasvatusta vahvistaa lapsen itsetuntoa ja sitä kautta tukee hyvinvointia.

Kehittämistyön menetelminä käytettiin kokeilua, keskustelua, arviointia, kirjallisia menetelmiä ja aikaisempaa tietoa. Toiminnan sisältöjä suunniteltaessa pohdittiin aiemmin löytynyttä teoretista tietoa myönteisestä kasvatuksesta lapsiryhmässä. Tietoperusta on siis ollut taustalla toiminnan suunnittelussa. Sen pohjalta suunniteltiin erilaisia leikkejä ja pelejä käytännön toteutukseen lasten kanssa. Muistiinpanoja tehtiin sekä ennen, että jälkeen toteutuksen. Muistiinpanoissa arvioitiin toimintatapojen ja -mallien toimivuutta. Tällaisella menetelmällä kehittämistyössä päästiin lopullisen tuotoksen syntymiseen.

Lopullisen kehittämistyön tuotoksena syntyivät luontevahvuuskortit. Luontevahvuuskortteihin on valittu luontevahvuuksista ne, joiden ajateltiin olevan yksinkertaisia, tärkeitä ja varhaiskasvatustieteen lasten ymmärrettävissä. Kortteja syntyi 12 kappaletta. Kortit ovat menetelmä luontevahvuuskasvatukselle. Korttien avulla on mahdollista tutustuttaa lapset luontevahvuuksiin, sekä opettaa niiden merkitystä ja tietoa käyttöä arjessa. Luontevahvuuskorttien rinnalle kehitettiin toimintaohjekortit, joihin on kerätty erilaisia hyväksi havaittuja toimintaohjeita. Toimintaohjekorttien on tarkoitus helpottaa kasvattajia luontevahvuuskorttien käytössä.

Luontevahvuuskorttien ja toimintamallien kautta lapset ymmärsivät, mitä luontevahvuudet ovat ja miten ne ilmenevät arjen erilaisissa tilanteissa. Lapset tulivat tietoisiksi siitä, että jokaisessa meissä on vahvuuksia. Lapset oppivat tunnistamaan erilaisia luontevahvuuksia itsessään sekä nimeämään niitä. Tuloksena oli lisääntynyt luontevahvuuksien käyttö lasten puheessa ja kanssakäymisessä vertaisten kanssa.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, positiivinen pedagogiikka, luontevahvuus, itsetunto

BACHELOR'S / MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in social services

2017 | 67+11

Kirsi Sipilä, Sanni-Maria Simolin

THE IDENTIFYING AND REINFORCEMENT OF CHILDREN'S STRENGTHS OF CHARACTER

- strength-based formula for early childhood education

Aim of this development project was to create strength-based formula for early childhood education. The purpose was to develop different methods for adults and children that may help children to find their strengths and strengthen them. It's important to notice the good things in everyone and name those things because encouraging education strengthens children's self-esteem and supports well-being.

Methods of this development project used experimentation, conversation, assessment, written methods and knowledge. When planning activity, there was used earlier knowledge about positive education. The planning was based on earlier knowledge. Based on the knowledge there were planned different plays and games with children. Writing notes were made before and after activities. There was an assessment concerning the notes about functionality of our working and formulas. This kind of procedure was the way to the final creation.

The final creation of this development project are character-strength-cards. There are those strengths which are most simple, important and easy to understand even with small children. There are 12 cards. Cards are a method for character strengths education. With those cards children can learn about their strengths and how to use those strengths in their daily life. Besides those strength-cards were made instruction cards. In those cards there are selected instructions how to use strength-cards. The purpose of these instructions is that the teacher can easily use strength-cards with these instructions.

With strength-cards and formulas children realized what the strengths are and how those come up in different situations on daily life. Children get knowledge about that everybody has strengths. Children learned to identify their strengths and name those. The result was that children name more strengths themselves and with other children.

KEYWORDS:

Early childhood education, positive pedagogy, fortitude, self-esteem

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 HUOMAA HYVÄ -MENETELMÄ	8
2.1 Huomaa hyvä lapsessa	8
2.2 Huomaa hyvä vertaisessa	10
2.3 Menetelmän vaikutukset arkeen ja hyvinvointiin	11
2.4 Menetelmän lähtökohtana positiivinen psykologia	12
2.5 Positiivinen pedagogiikka	15
3 LUONTEENVAHVUUDET JA ITSETUNTO	18
3.1 Luonteenvahvuuksien tunnistaminen ja käyttö	18
3.2 Luonteenkasvatus	19
3.3 Myönteiset kokemukset ja itsesäätelyn tukeminen	21
3.4 Kasvattajan rooli lasten itsetunnon kehittämisessä	22
3.5 Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys lapsen itsetunnon kehittymiselle	25
4 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN MÄÄRITTELY	27
4.1 Kehittämistyön tausta ja tarve	27
4.2 Kehittämistehtävän kuvaus ja tavoitteet	28
4.3 Kehittämissympäristö, kumppanit ja kohderyhmä	30
4.4 Toiminnan dokumentointitavat ja tuotetut materiaalit	31
5 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSIN ETENEMINEN JA TULOKSET	35
5.1 Kehittämistyön menetelmien kuvaus	35
5.2 Prosessin aloitus- ja suunnitteluvaihe	37
5.3 Kentälle siirtyminen ja työskentelyvaihe	40
5.4 Tulokset ja tuotosten viimeistelyvaihe	53
6 KEHITTÄMISTYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI	56
6.1 Kehittämistyön tuotosten arviointi	56
6.2 Kehittämistyön prosessin arviointi	57
6.3 Tulosten tarkastelu suhteessa tavoitteisiin ja tietoperustaan	60
6.4 Jatkokehittämisideat	62
6.5 Ammatillinen kasvu ja eettiset pohdinnat	63

LIITTEET

- Liite 1. Toimintaohjekortit.
- Liite 2. Huomaa hyvä -juliste.
- Liite 3. Meidän esittelymme päiväkotiin.
- Liite 4. Huomaa hyvä -tietopaketti lasten huoltajille.

KUVAT

Kuva 1. Luonteenvahvuuskortit etupuolelta.	32
Kuva 2. Luonteenvahvuuskortit kääntöpuolelta.	32
Kuva 3. Toimintaohjekortit.	33
Kuva 4. Huomaa hyvä -julistekuva.	34
Kuva 5. Maalaus luonteenvahvuudesta reiluus	45
Kuva 6. Maalaus luonteenvahvuudesta rehellisyys.	45
Kuva 7. Lasten maalauksia luonteenvahvuuksista.	46
Kuva 8. Esimerkkejä korttien kuvien ja tarinoiden erilaisista näkökulmista.	54
Kuva 9. Vahvuuspuu.	55

1 JOHDANTO

Hyvän huomaaminen lisää ja vahvistaa lapsen itsetuntoa. On tärkeää, että lapsi saa hyväksyntää aikuisilta ja myös vertaisiltaan ilman ponnisteluja. Lapsella on oikeus tuntea itsensä rakastetuksi, arvostetuksi ja hyväksytyksi omana itsenään. Hyvää palautetta ja hyväksyntää tulee saada ilman täydellistä suoritusta tai onnistumista. (Koivisto 2007, 132.) Kun lasta rakastetaan sellaisena kuin hän on, hänelle syntyy turvallisuuden tunne. Kun lapsi kokee, että hän on arvokas juuri omana ainutlaatuisena itsenään, eikä hänen tarvitse ansaita hyväksyntää suorituksillaan, hän oppii myös hyväksymään itse itsensä sellaisena, kuin hän on. Hyvän itsetunnon perustana onkin ehdoton rakkaus ja hyväksyntä. (Rogers 1951, 498-502, ks. Koivisto 2009, 38.) Se, että lapsi kykenee tiedostamaan omat vahvuutensa ja heikkoutensa, on osa tervettä itsetuntoa. Lapsi uskoo omiin kykyihinsä ja siihen, että hän voi kehittyä, kun hänellä on vahva itsetunto. (Rogers 1986, 498-502, ks. Koivisto 2007, 38.)

Hyvän huomaaminen voi olla helppoa, mutta sen sanominen ei, tai sitä ei ainakaan tapahdu riittävän usein. Hyvä palautteen antamista on tapahduttava riittävän usein, sillä hyvien asioiden vaikutus ei ole yhtä suuri kuin kielteisten (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 18-19). Hyvän huomaamisen ja hyvän palautteen antamisen tärkeyden ja toisaalta hankaluuden vuoksi lähdimme kehittämistyönämme kehittämään luonteenvahvuuskortteja ja niiden käyttöä helpottavia toimintaohjekortteja. Korttien tarkoituksena on tuoda luonteenvahvuudet ja niiden monet ulottuvuudet tutuiksi sekä lapsille, että kasvattajille. Siten kasvattajien on mahdollista löytää niitä lapsissa, mitä kautta taas lasten on mahdollista löytää niitä sekä itsessään, että vertaisissaan ja muissa. Kun hyvän huomaaminen ja sen sanoittaminen alkavat jo varhaisista vuosista, lapsen itsetunnon lisääntyminen ja sen vahvistaminen lähtevät parhaiten liikkeelle. Mitä varhaisemmassa vaiheessa lapsen itsetunnon kehitys turvataan, sitä varmemmin se on turvattu myös myöhemmän lapsuuden ja nuoruuden aikana.

Kehittämistyömme toimeksiantajana oli suomalais-ranskalainen päiväkotit l'Hexagone. Kehittämistyömme tavoitteena oli tuoda hyvän huomaaminen ja luonteenvahvuudet osaksi päiväkodin arkea. Päätimme kehittää luonteenvahvuuskortit, jotka soveltuvat käytettäväksi esikouluikäisten ja sitä nuorempien lasten kanssa. Jätimme yhden kortin päiväkotiin ja teimme kasvattajia varten niiden rinnalle toimintaohjekortit, joiden avulla korttien käyttö on helpompaa. Teimme lisäksi vahvuuspuun, jonka kautta toiminta jää näkyväksi

osaksi arkea myös toimintamme loputtua. Näin luomamme menetelmät eivät jääneet vain meidän käytettäviksemme tai vain sille ajalle, jolloin me sitä toteutimme, vaan ne jäävät pysyviksi toimintamalleiksi päiväkotiin.

Kehittämistyömme tietoperusta on jaoteltu kahteen pääluukuun (luvut 2 ja 3). Luvussa kaksi keskitymme kertomaan kehittämistyömme taustalla olevasta Huomaa hyvä -menetelmästä, menetelmän lähtökohdista, hyvän huomaamisesta lapsessa ja sen vaikutuksista arkeen ja hyvinvointiin. Toisessa tietoperustan pääluvussa (luku 3) kerromme luonteenvahvuuksista ja itsetunnon kehittymisestä. Luonteenvahvuuskappaleissa kerromme niiden tunnistamisesta ja käytöstä ja luonteenkasvatuksesta. Itsetunnon kehittymisen osalta olemme keskittyneet kasvattajan rooliin ja varhaisen vuorovaikutuksen merkitykseen.

Luvuissa 4-6 käymme läpi tarkemmin koko kehittämistyöprosessiamme ja kehittämistehtäväämme. Luvussa neljä tarkastelemme kehittämistyötämme yleisesti: mitä kehitämme ja miksi. Käymme siis läpi kehittämistuotosten lisäksi kehittämistehtävän lähtökohtia, tarpeita, tavoitteita ja toimintaympäristöä. Seuraavassa luvussa (luku 5) käymme läpi kehittämistyön prosessia ja saamiamme tuloksia. Luvun alussa esittelemme kehittämistyössämme käyttämiämme menetelmiä, jonka jälkeen käymme läpi kehittämistyöprosessimme eri vaiheet. Luvun lopussa esittelemme prosessimme aikana saamiamme tuloksia. Luvussa kuusi arvioimme tekemäämme kehittämistyötä kokonaisuudessaan: kehittämistyöprosessi ja tuotokset. Lisäksi pohdimme, miten kehittämistyötämme olisi mahdollista jatkaa ja miten sitä olisi mahdollista kehittää edelleen. Lopussa pohdimme kehittämistyömme eettisiä näkökulmia ja omaa ammatillista kasvuamme.

2 HUOMAA HYVÄ -MENETELMÄ

2.1 Huomaa hyvä lapsessa

Jokaisella meistä on perustarve saada arvostusta. Arvostus on sellainen asia, joka auttaa meitä näkemään myönteisesti omat mahdollisuutemme. Tunne siitä, että meitä arvostetaan, kohottaa meidät arkisen yläpuolelle. Kaisa Vuorinen (2007) viittaa blogissaan siihen, miten arvostuksen jakaminen ympäristöön siemeniä, joista versoo itseen uskovia ja hyvää eteenpäin jakavia "mielensähyvittäjiä". Kun teet jonkun toisen onnellisemmaksi, tulet myös itse onnelliseksi. Kun jaat toisen ihmisen kanssa jonkin positiivisen kokemuksen, lisääntyy myös toisiin liittymisen mahdollisuudet. Tästä aiheutuu niin sanottu dominoefekti, joka siirtyy kannustajasta ja vastaanottajasta kolmanteenkin osapuoleen asti. (Vuorinen 2017.)

Oppiaksemme ottamaan vastaan hyvää, tulee meidän herkistyä sille. Tarvitsemme taitoja hyvän huomaamiseen, mutta aivan erityisesti me tarvitsemme sisäistä motivoitumista sen äärellä. Hyvän huomaaminen ja sen vastaanottaminen ovat tietoista ja aktiivista. Jotta jokapäiväiset hyvät hetket eivät menisi ohi, on hyvää tietoisesti etsittävä, sanallistettava ja siitä nauttimisen taitoa opetettava. (Vuorinen 2017.)

Vahvistuakseen lapsi ei kaipaa yhä uudelleen ja uudelleen sen alleviivaamista, mitä hän ei vielä osaa tai missä hän ei onnistunut. Kasvaakseen omaksi eheäksi itsekseen lapsi tarvitsee tietoa omasta osaamisestaan ja onnistumisistaan. Myönteisessä ja hyväksyvässä vuorovaikutuksessa syntyy tilanteita, joissa lapsi kokee uskallusta kokeiluun ja omien unelmiensa sanoittamiseen. Saadessaan tukea ja aitoa kannustusta, lapsi uskalttaa kokeilla ja haastaa itseään oman kasvunsa alueilla. Kaisa Vuorinen (2017) kuvaa asiaa niin, että onnistumisen hetkellä lapsi on "sankarointumassa." Tällöin lapsi ylittää itsensä, kasvaa ja tavoittaa omaa potentiaaliaan. Sankarihetket luovat lapselle myönteisiä muistoja, joista hän voi ammentaa voimaa ja kykyä selvitä myös myöhemmin elämässä, vastoinkäymisten koetellessa. (Vuorinen 2017.)

Lapsen suojeleminen ja hyvän ja turvallisen lapsuuden edistäminen ovat varhaiskasvatuksen tehtäviä. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Lapsuuden itseisarvo tarkoittaa sitä, että jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huo-

mioon otetuksi ja ymmärretyksi omana ainutlaatuisena itsenään. Lapsella on myös oikeus kannustavaan palautteeseen, huolenpitoon ja hyvään opetukseen. (Opetushallitus 2016, 19.) Se, että lapsi tuntee olevansa tärkeä ja merkityksellinen, on hänelle vähintään yhtä tärkeää kuin kunnollinen ruoka ja vaatetus (Hartley-Brewer 2000,9).

Hyvän huomaaminen lisää ja vahvistaa lapsen itsetuntoa. On tärkeää, että lapsi saa hyväksyntää aikuisilta ja myös vertaisiltaan ilman ponnisteluja. Lapsella on oikeus tuntea itsensä rakastetuksi, arvostetuksi ja hyväksytyksi omana itsenään. Hyvää palautetta ja hyväksyntää tulee saada ilman täydellistä suoritusta tai onnistumista. (Koivisto 2007, 132.)

Tunnistaminen ja tunnistamiseen perustuva palautteenanto ovat keskeisiä asioita myös vahvuuksien löytämisessä, arvioinnissa ja esille nostamisessa. Jotkut osaamisalueet, taidot, kyvyt tai eri minuuden puolet tulevat vahvuuksiksi vasta silloin, kun joku tai jotkut itselle tärkeät henkilöt huomaavat ne ja myös sanovat ne ääneen. (Uusitalo-Malmivaara 2014, 277.) Tällaiset myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimistamme. Myös vertaisryhmät ja ryhmään kuulumisen tunne ovat oppimisen ja osallisuuden kannalta olennaisia. Onnistumisen kokemukset ja oppimisen ilo ovat tärkeitä motivaation ja itsetunnon kannalta. Niihin jokaisella lapsella on oikeus. (Opetushallitus 2016, 20.)

Huomaa hyvä -menetelmän taustalla on ajatus siitä, etteivät ongelmakeskeinen lähestyminen tai puutteiden korjaaminen ole tähän mennessä pystyneet lisäämään inhimillisyyttä. Tämä menetelmä pohjautuu luonteenvahvuuksien tunnistamiseen ja niiden hyödyntämiseen kasvatuksessa ja opetuksessa. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 17.) Vaikka kaikenlainen maallinen mammona on lisääntynyt, tasa-arvo ja ihmisoikeudet parantuneet, sekä lääketiede ja teknologia kehittyneet, ihmiset voivat edelleen henkisesti huonosti. Tästä syystä hyvän tutkimista tarvitaan. (Seligman 2011. ks. Uusitalo-Malmivaara 2014, 65.)

Huomaa hyvä -toimintamalliin sopii läheisesti myös ensi- ja turvakotien liiton kehittämä Kannusta minut vahvaksi! -malli, jonka tavoitteena on päästä kohti turvallista lapsuutta. Keskeisinä asioina siinä on kannustava kasvatusta, lapsen tarve vanhempaan, lapsia vahingoittamaton kasvatusta, kaltoinkohtelun välttäminen ja se, että apua on tarjolla aina tarvittaessa. Kasvattajan tulee aina muistaa, että kiukkuun ei tule vastata kiukulla, sillä

lapsi ei halua pahaa. Lapsi ansaitsee tuntea olevansa tärkeä ja rakastettu. Aikuisen tehtävä on osoittaa se lapselle – kehuja, kannustaen, koskettaen ja monilla muilla tavoin. (Ensi- ja turvakotien liitto 2016). Sanaton palaute, esimerkiksi hymy, halaus ja kosketus voivat olla jopa sanoja tehokkaampia keinoja, sillä sanattomat viestit ovat suoria ja välittömiä (Hartley-Brewer 2000, 9).

2.2 Huomaa hyvä vertaisessa

Riippumatta siitä, miten lapsi käyttäytyy kotona, päivähoitossa, kavereiden kanssa tai koulussa, ovat arvonta, läheisyys ja hyväksyntä tärkeitä jokaiselle lapselle. (Uusitalo-Malmivaara 2016, 35-36.) Hyvän huomaaminen lasten välisessä vuorovaikutuksessa on myös tärkeää. Kun lapsi tuntee itsensä hyväksytyksi vertaisryhmässä, hänen omat vuorovaikutustaitonsa vahvistuvat. Vuorovaikutustaitojen kehittyminen ja vahvistuminen taas vaikuttavat lapsen käyttäytymiseen vertaisryhmässä – hakeutuminen vuorovaikutukseen ja muiden lasten vastaanottaminen. (Koivunen & Lehtinen 2015, 176-178.)

Pienten lasten kanssa luontevahvuuskasvatus on hyvä aloittaa siitä, että he opettelevat tunnistamaan toistensa vahvuuksia. Erilaiset satuhahmot ovat tähän hyvää materiaalia. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi pohtia, missä tilanteissa jokin sadun hahmo osoittaa rohkeutta, missä luovuutta. (Uusitalo-Malmivaara 2014, 76.)

Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata sitä, että lapset oppivat huomaamaan oman toimintansa vaikutukset ympäristöönsä ja toisiin ihmisiin. Lapsia ohjataan auttamaan, tukemaan ja kannustamaan muita. Opetuksen tarkoituksena on lasten oppimisen edistäminen, merkityksen luominen itsestä, toisista ihmisistä ja ympäristöstä. Opetuksessa on tärkeää ottaa huomioon lasten kehitystaso, mielenkiinnonkohteet, vahvuudet ja yksilöllisen tuen tarpeet. (Opetushallitus 2016, 21.)

Hyvän huolenpidon perusteina ovat hyvä vuorovaikutus, myönteinen kosketus ja läheisyys. (Opetushallitus 2016, 21). Yhtenä päiväkodeissa tapahtuvan kasvatuksen tärkeimmistä tavoitteista pidetään aktiivisen osallisuuden tukemista. Sen toteutumiseksi tarvitaan aitoa ymmärrystä sosiaalisessa yhteydessä olemisen tärkeydestä. (Sajaniemi ym. 2015, 99.) Tavoitteena on, että koko päiväkodin toiminta ja vuorovaikutustilanteet perustuisivat itsetunnon vahvistamisen periaatteille, jolloin siitä tulisi luonteva osa päiväkodin arkea. Lyhytkestoinen itsetunnon kehittämisohjelma ei tutkimusten mukaan ole riittävä yleisen itsetunnon vahvistumiselle. (Koivisto 2007, 30.)

Yhteisöllisyyden tukeminen ja vuorovaikutustilanteet ovat tärkeitä luontevahvuuksien tunnistamisen ja niiden kehittymisen kannalta. Aikuisen rooli on opettaa ryhmässä toimimisen taitoja ja auttaa ja tukea lasta luontevahvuuksien vahvistamisessa. Lasten on helpompi löytää omat ja toistensa vahvuudet, sekä hyväksyä toisten erilaisuutta, kun lasten ryhmään kuulumisen kokemuksia vahvistetaan. (Sajaniemi ym. 2015, 85-86.)

On tärkeää kannustaa lasta huolehtimaan ihmissuhteistaan olemalla toisille rehellinen, reilu ja vastavuoroinen. Kasvattajan tuella lapsen on hyvä opetella sopimaan riitoja ja ylläpitämään ystävyyssuhteita. Lapset arvostavat ystävyyssuhteissaan tasa-arvoisuutta. Tämä ilmenee esimerkiksi siinä, että lapselle on paljon suurempi merkitys, millaista kaverin kanssa on leikkiä, kuin sillä, onko toinen paras jossakin asiassa. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2000, 94.)

Aikuinen opettaa lapselle sisäisen säätelyn taitoja vastaamalla lapsen viesteihin myönteisesti. Leikeissä innostunut ja uutta kohti suuntaava lapsi saattaa rynnätä ottamaan toiselta lapselta lelua kädestä. Tässä tilanteessa aikuisen ei pitäisi moittia lapsen tapaa toimia tai ohjata lasta pois, sillä tästä saattaa syntyä lapselle sellainen tunne, että hän on vain häiriöksi, tai ettei hän kelpaa joukkoon. Sitä vastoin aikuisen tulisi vahvistaa myönteisesti kaikkien lasten leikkimisen halua ja olla apuna säätelyssä ja yhteisen leikin rakentumisessa. (Sajaniemi ym. 2015, 126-127.)

Aikuisen tehtävä on havainnoida ja tarvittaessa ohjata lasten leikkiä, esimerkiksi vahvistaen ja sanoittaen lasten hyvántahtoisia sosiaalisia aloitteita. Näin lapset oppivat tunnistamaan toistensa toimintatapoja ja huomaamaan hyvän toisessa. (Sajaniemi ym. 2015, 141.) Toisissa ihmisissä olevien positiivisten asioiden ja potentiaalain huomaaminen ja eri vahvuuksille rakentaminen näkyy odotuksissa, joita kohdistaa muihin. Se näkyy myös ajatuksissa ja asenteissa, jotka kulkeutuvat meistä poispäin. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 12.)

2.3 Menetelmän vaikutukset arkeen ja hyvinvointiin

Aikuisten on tärkeää kehua ja kannustaa lasta myös siksi, että se on tehokkain tapa saada lapsi toimimaan toivotulla tavalla. (Furman 2012, 14). Kun haluaa saada lapsen toimimaan toivotulla tavalla, on yksinkertaisinta sanoa hänelle jotakin kannustavaa ja positiivista (Furman 2012, 55). Furman (2012, 42-43) käyttää esimerkkinä siivoustilannetta, jossa kasvattaja voi kannustaa lasta sanomalla "Muistatko, kuinka ripeästi sinä

keräsit lelut viime kerralla? Olit tosi nopea!" Kun kannustetaan lasta keskittymään johonkin tiettyyn asiaan pidemmän aikaa, on tärkeää muistaa antaa myönteistä palautetta usein ja pieninä annoksina koko toiminnan ajan. Toiminnan lopussa se ei ole samalla tavoin tarkoituksen mukaista. (Hartley-Brewer 2000, 11.)

Laine ja Neitola (2002) (ks. Koivunen & Lehtinen 2015, 194-195) ovat kehittäneet negatiivisen vuorovaikutuksen kehäprosessin, josta ilmenee hyvin, millaisia vaikutuksia negatiivisella vuorovaikutuksella on lapseen ja lapsen itsearvostukseen. Muiden kielteiset havainnot, reaktiot, torjunta ja epäsuosio, myönteisen vuorovaikutuksen vähäisyys, kielteiset käsitykset ja odotukset muista ja sitä kautta epäsuotuisat aiheet muita kohtaan ovat kaikki ruokkimassa heikkoa itsearvostusta. (Laine & Neitola 2002, Koivusen & Lehtisen 2015, 194-195 mukaan.)

Pohtiessamme omaa ja toisten hyvinvointia, on tärkeää tiedostaa, että voimme itse vaikuttaa siihen. Hyvinvoinnin ja oman henkisen terveyden tilan, kukoistuksen saavuttaminen vaativat enemmän kuin pelkkää herkuttelua tai elokuvien katselua. Se saattaa vaatia esimerkiksi aktiivista työtä oman merkityksellisyyden ja erilaisten yhteyden kokemusten saavuttamiseksi. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 24.)

Kukoistuksella tarkoitetaan hyvinvointia, johon liittyy kolme eri osa-aluetta: emotionaalinen hyvinvointi, sosiaalinen hyvinvointi ja psykologinen hyvinvointi. Jotta ihminen kukoistaa, jokaisen näiden hyvinvoinnin osa-alueen tulisi toteutua. Tulee siis olla myönteisiä tunteita, myönteisiä ja merkityksellisiä ihmissuhteita, oma hyväksyntä itsestä ja omien vahvuuksien tunteminen ja paljon muuta mainittuihin osa-alueisiin liittyen. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 37-38.)

2.4 Menetelmän lähtökohtana positiivinen psykologia

Huomaa hyvä -menetelmän lähtökohtana on positiivinen psykologia. Positiivisen psykologian tutkimuksen kohteita ovat esimerkiksi onnellisuus, hyveet, luontevahvuudet, positiiviset emootiot, myötätunto, sitoutuminen, toisiin liittyminen, merkityksellisyys, sisäinen motivaatio, onnistuminen ja saavuttaminen. Keyesin ja Haidtin (2003) (ks. Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 25) mukaan positiivisella psykologialla on neljä päätehtävää: kohottaminen haasteiden yli, liittäminen toisiin ihmisiin, luovuuden ja tuottavuuden ruokkiminen ja toisten auttaminen. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 24-25.)

Positiivisella psykologialla tavoitellaan aina positiivista tulosta. Aiemmin psykologiassa on ollut tavoitteena niin sanotusti pääseminen miinusasteista nollatilaan, kun taas positiivisessa psykologiassa tavoitteena on päästä plussan puolelle. Tavoitteena on etsiä ihmisen elämästä ja luonteesta tekijöitä, jotka nostavat plussalle ja mahdollistavat parhaan mahdollisen mielen kunnon. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 22.) Positiiviseen psykologiaan tutustuneet opettajat kokevat lasten lisääntyneen onnellisuuden lisäksi myös oman onnellisuutensa lisääntyneen (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 11-12).

Positiivinen psykologia on monihaarainen tieteenala, johon sisältyy ajattelun ja käyttäytymisen ilmiöiden tutkimista. Näitä ilmiöitä tutkitaan kaikenlaisissa ympäristöissä päiväkodeista puolustusvoimiin. Positiivisen psykologian tärkeimpänä ajatuksena on määrittää ja diagnosoida hyvää ja löytää jokaisesta ihmisestä heidän omat vahvuutensa. Tämän onnistuessa on mahdollista saada sekä yksilöt, että yhteisöt voimaan paremmin. (Uusitalo-Malmivaara 2014, 19.)

Yksi Huomaa hyvä! -kirjassa nostetuista tärkeistä asioista ja yksi positiivisen psykologian tärkeimmistä ajatuksista on, että paha pitää huolen itsestään, mutta hyvää pitää helliä. Koska kielteiset asiat jäävät mieleemme helposti ja vaikuttavat meihin usein erittäin kielteisesti, kaikkea hyvää ja positiivista on tuotava tietoisesti esille ja kehitettävä toimintaa sen varaan. Hyvien asioiden vaikutus ei ole niin suuri, vaikka se olisi kuinka onnellinen asia tahansa. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 18-19.)

Jokaista kielteistä kommenttia tai moitetta kohden tarvitsemme siis usean määrän kehua ja positiivista palautetta (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 18-19). Sanotaan, että yhden moitteen kielteisen vaikutuksen kumoamiseen tarvitaan neljä kehua. Rohkailun ja kehujen tarve on siis myös riippuvainen siitä, kuinka kriittisiä olemme. (Hartley-Brewer 2006, 50.) Kasvatus- ja opetustyössä on tärkeää oivaltaa tämä asia ja ymmärtää sen ilmiön luonnetta, johon halutaan vaikuttaa. Kasvattajan on hyvä tietää, miksi jokin toiminta on vahvistavaa, jotta hän osaa toimia oikein kasvatuksessa. Samoin on tärkeää ymmärtää, miksi jonkin asian huomioimatta jättäminen voi olla haitallista vielä pidemmälläkin aikavälillä. (Sajaniemi ym. 2015, 12.)

Jo pienet hetket, joissa ihminen tuntee myönteisyyttä, myönteisiä tunteita, vaikuttavat neurobiokemiaamme (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 46). Kuitenkin, ihmisen tu-

lee kokea positiivisia tunteita usein voidakseen hyvin. Niitä on koettava selkeästi kielteisiä tunteita enemmän. Positiivistenkaan tunteiden ei kuitenkaan tarvitse olla mitään erikoista – pienet keuhut ja kannustukset, mahdollisesti julkiset oikea-aikaiset palkitsemiset herättävät voimakkaita positiivisia tunteita. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 50-51.) Julkinen tunnustus, joka liittyy lapsen suorituksen sijasta lapsen persoonallisuuteen, tekee erityisen hyvää lapsen itsetunnolle ja minäkuvulle (Peltonen & Kullberg-Piilola 2000, 60).

Lapsen kehuminen vahvistaa hänen uskoaan itseensä, jonka vuoksi on tärkeää muistaa kehua. Kun tuntee lapsen, oppii huomaamaan, minkälainen kehuminen kullekin lapselle sopii. Yksi tapa on kiittää: "Kiitos, kun autoit minua kauppakassien kantamisessa" tai "Olipa kiva, kun siivosit huoneesi." Kiittämisen sijasta jokin lapsi pystyy ottamaan positiivisen palautteen vastaan paremmin, kun siihen ei liity sanoja. Se voi olla taputtamista, hiusten pörröttämistä tai peukun näyttämistä. Tehokas tapa saada lapsi tuntemaan ylpeyttä teostaan tai onnistumisestaan on kyselevä kehuminen, esimerkiksi: "Tämä väriytehtävä on onnistunut hyvin. Miten osasit värittää noin huolellisesti?" Myös leikkisä kehuminen tai juorukehu ovat toimivia keinoja saada lapsi tuntemaan ylpeyttä. (Furman 2012, 14-25.)

Täytyy kuitenkin muistaa negatiivisten tunteiden paikka – niitä ei voi, eikä myöskään kuulu kokonaan välttää (Uusitalo-Malmivaara 2016, 50-51). Jotta itsetunnon kehitys ei kääntyisi narsistiseen suuntaan, on lapsen koettava myös jonkin verran epäonnistumisia. Lapsen ikätason mukaisesti on asetettava odotuksia, rajoja ja sääntöjä. Näin lapsi oppii käsittelemään myös pettymyksiä niin, ettei niistä ole vaaraa hyvän itsetunnon kehittymiselle. (Coopersmith 1967, 196-198; Katz 1993, 12, ks. Koivisto 2007, 39.)

Tärkeää olisi tunnistaa ne osa-alueet, jotka ovat kehittymässä ja mahdollistaa lapsen päteminen hänen vahvoilla osa-alueillaan. Toisaalta on tärkeää myös järjestää tilaisuuksia, joissa lapsi voi turvallisessa ympäristössä harjoitella kehittämistä vaativia osa-alueitaan. (Koivisto 2007, 39.) Kun lapsi pääsee pätemään itselleen vahvoilla alueilla, se vaikuttaa hänen käytökseen suuresti ja vähentää negatiivisen huomion hakemista (Koivisto 2007, 140). Kun kasvattaja tunnistaa kunkin lapsen yksilölliset piirteet ja muodostaa tähän tietoon perustuvat kasvatustavoitteet, toteutuu itsetunnon vahvistaminen parhaiten. (Burnett 1998, 107; Gurney 1987, ks. Koivisto 2007, 41.)

Positiivisen psykologian käytäntöön soveltamisessa on keskeistä jokaisen ihmisen oman erikoislaatuisuuden ja persoonallisuuden huomioiminen sekä ratkaisujen ja erilaisten myönteisten toimintamallien antaminen kieltojen sijaan. Jokaisen luonteessa on omanlaista erinomaisuutta, joka on löydettävissä. Hyvästä puhuminen ja hyvän diagnosointi sopivat positiivisen kasvatuksen, positiivisen pedagogiikan, lähtökohdaksi. (Uusitalo-Malmivaara 2016, 35.)

2.5 Positiivinen pedagogiikka

Positiivinen pedagogiikka pohjautuu positiiviseen psykologiaan ja on yksi pedagoginen suuntaus. Positiivisessa pedagogiikassa keskitytään luontevahvuuksien ja myönteisten tunteiden tunnistamiseen ja hyödyntämiseen. Työskennellessään positiivisen pedagogiikan mukaan, kasvattaja luo lapselle ympäristön, jossa lapsi oppii vahvistamaan omaa hyvinvointiaan. Positiivinen pedagogiikka on keino, jolla voimme oppia havaitsemaan myönteisiä tunteita ja lisäämään myönteisiä kokemuksia arkeen. (Vuorinen 2017.)

Arjessa tapahtuvan positiivisen pedagogiikan toteuttamisen voi tiivistää kolmeen periaatteeseen. Ensimmäinen on, että lasta kannustetaan havainnoimaan omia elämäkokemuksiaan ja tunnistamaan omia tunteitaan ja vahvuuksiaan. Tämän periaatteen ajatuksena ja perustana on, että jokaisella lapsella on omat subjektiiviset hyvinvoinnin kokemukset ja myös kyky tunnistaa iloa ja hyvää oloa tuottavat asiat. Jokaisella lapsella on myös kyky tunnistaa asiat, jotka innostavat, saavat luottamaan omiin kykyihin ja tuntemaan itsensä rakastetuksi ja hyväksytyksi. (Uusitalo-Malmivaara 2014, 231-232.)

Toisessa lapselle tarjotaan aktiivisena toimijana tilaisuus tunnetilojen ja kokemusten dokumentointiin erilaisin keinoin. Lapsen voi joskus olla vaikeaa puhua siitä, mitä tuntee tai ajattelee. On siis tärkeää käyttää erilaisia dokumentoinnin keinoja, jotta voimme ymmärtää lasta ja hänen elämäänsä lapsen omien tilojen, tunnetilojen ja erilaisten mielenmaisemien näkökulmista. Dokumentointi antaa mahdollisuuden myös erilaisten tilojen tarkasteluun, muisteluun ja arviointiin yksin ja yhteisössä. (Uusitalo-Malmivaara 2014, 231-232.)

Kolmannessa luodaan lapselle erilaisia mahdollisuuksia jakaa omia elämäkokemuksiaan, joihin voidaan yhdessä pohtia erilaisia merkityksiä. Tämän periaatteen mukaan lapsella tulisi olla mahdollisuus käsitellä omia tunteitaan ja käsityksiään ja jakaa niitä sosi-

aalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Tämä on tärkeää, jotta aikuinen tunnistaa, mitkä asiat ovat lapselle tärkeitä tai hyvää oloa tuottavia. (Uusitalo-Malmivaara 2014, 232-233.)

Pedagogisen toiminnan perustana on ymmärrys ja tietämys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Yksilöllisen kehityksen huomioon ottaminen on myös vähintään yhtä tärkeää. Jotta kasvattajien on mahdollisuus tutustua lapseen ja lapsen yksilöllisiin ominaisuuksiin riittävän hyvin, on henkilöstön pysyvyys ensiarvoisen tärkeää. (Opetushallitus 2016, 18.)

Henkilöstön pysyvyys on edellytys todellisten ja totuudenmukaisten havaintojen saamiselle. Positiivisen pedagogiikan tavoitteena on saada jokainen oppija tietoisesti omista kyvyistään. Pyritään, ettei kukaan kokisi, ettei ole hyvä missään. Tätä tavoitellaan nostamalla tietoisesti esiin vahvuuksia, jotka on löydetty todellisten havaintojen avulla. Todellisten ja totuudenmukaisten havaintojen saamisen edellytys on henkilöstön pysyvyys. Merkityksetön huomauttelu tai kehuminenkaan eivät johda samaan tulokseen kuin todellisten havaintojen pohjalta tulevat kommentit. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 10.)

Positiivisella pedagogiikalla on monipuoliset tavoitteet. Työskentelyn tavoitteina ovat esimerkiksi luontevahvuuksien tunnistaminen ja niiden käyttäminen, myönteisten tunteiden tunnistaminen ja niiden nimeäminen, hyvien hetkien havainnointi ja myönteisten hetkien tavoitteellinen lisääminen. (Vuorinen 2017.) Positiivisen pedagogiikan tavoitteena on myös ennaltaehkäistä ja mahdollistaa. Ennaltaehkäisemisellä tarkoitetaan vahvan luonteen taitojen opettamista. Mahdollistamisella puolestaan tarkoitetaan pyrkimystä saada yksilö ja yhteisö kukoistamaan. Tätä tavoitellaan myönteisellä vuorovaikutuksella ja ihmisen kasvun avulla. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 10.)

Positiivisen pedagogiikan toimivuutta ja toimimista edesauttaa ilmapiiri, joka tuottaa perusturvallisuuden tunnetta. Perusturvallisuutta tuottava ilmapiiri on kiireetön, hyväksyvä, lämminhenkinen, avoin ja toista ihmistä arvostava. Jokaisen tulee saada arvostusta siitä, millainen on ja mitä osaa. Ilmapiiri, jossa jokainen lapsi saa olla oma itsensä ja jossa jokainen lapsi saa arvostusta omana itsenään, luo perusturvallisuutta lasten lisäksi myös aikuisille. (Koivisto 2007, 125.)

Yksi positiivisen pedagogiikan tärkeimmistä ajatuksista on: ”Huomaa hyvä, rakenna elämäsi vahvuuksille ja näytä se muille!” Tätä perustellaan sillä, että lapset jatkuvasti tarkkailevat aikuisia, mitä he tekevät ja miten, ja ottavat heiltä esimerkkiä. Kasvattajien on

toimittava ja työskenneltävä vähintään tavalla, jota lapsilta vaaditaan. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 13.)

Lapsen persoonallisten ominaisuuksien, erityispiirteiden ja temperamentin huomioiminen aikuisen toiminnassa lisäävät lapsen itsetuntoa, mutta myös suojaavat lapsen tunne-elämää. Positiivinen vuorovaikutus osana positiivista pedagogiikkaa on kokonaisuudessaan tärkeää lapsen tunne-elämän kannalta. Positiivisessa vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa lapsi saa kokea iloa, huumoria, luottamusta aikuiseen, onnistumisia ja oppimisen kokemuksia. Nämä kaikki ovat positiivisen kasvatuksen tuloksia ja suojaavat lapsen tunne-elämää. Näitä kokemuksia aikuinen voi antaa lapselle huomiollaan, teoiltaan ja sanoillaan. (Koivunen & Lehtinen 2015, 182-183.)

Moni meistä on tottunut liian negatiiviseen puheeseen ja käytökseen, jonka vuoksi täytyy tehdä työtä oppiakseen toimimaan innostavasti, kannustavasti ja hyvän jakajana. Hyvät hetket ovat jokaiselle erittäin tärkeitä – ne muuttavat aivoja ja rakentavat elintärkeitä resursseja. On siis tärkeää antaa hyvälle hetkille ja sanoille mahdollisuus. (Vuorinen 2017.)

3 LUONTEENVAHVUUDET JA ITSETUNTO

3.1 Luonteenvahvuuksien tunnistaminen ja käyttö

Brdarin ja Kashdanin (2010) (ks. Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 32) mukaan luonteenvahvuudet ovat ominaisuuksia, joiden käyttäminen on sisäisesti motivoivaa ja ne tuntuvat omalta itseltä. Luonteenvahvuudet näkyvät meissä jatkuvasti – tunteissamme, käytöksessämme ja ajatuksissamme. Luonteenvahvuudet ovat kehittyviä ja arvostettuja niiden itsensä vuoksi. Luonteenvahvuuksien vahvistaminen on tärkeää, sillä ne tukevat laajasti hyvinvointia ja tuovat esiin moraalisesti arvokkaat ihmisyyden puolet. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 32.)

Luonteenvahvuuksien käyttö johtaa hyvinvoinnin eli onnellisuuden lisääntymiseen, oman itsen hyväksyntään, kunnioitukseen toisia kohtaan sekä toisilta saatuun kunnioitukseen itseä kohtaan. Luonteenvahvuuden käyttö saa kyseisen vahvuuden myös vastavuoroisesti vahvistumaan muissa. Luonteenvahvuutta ihailaan ja se yhdistetään myös ihmisen suosittuna pitämiseen. (Uusitalo-Malmivaara 2014, 67-68.)

Luonteenvahvuuksia voi hyödyntää eri tavoin. Ydinvahvuudet ovat usein yhteydessä luovuuteen. Vahvuuksia voi kehittää myös esimerkiksi tavoitellessa paremmaksi joukkuekaveriksi tulemistä. Toisaalta voidaan myös keskittyä niihin asioihin, jotka kaipaavat eniten vahvistusta. (Vuorinen 2017.)

Huomaa hyvä -menetelmässä on keskitytty 26 eri luonteenvahvuuteen, esimerkkeinä luovuus, uteliaisuus, rohkeus, sinnikkyys, rakkaus, ystävällisyys, ryhmätyötaidot, anteeksiantavuus, itsesäätely, toiveikkuus ja sisukkuus. Luonteenvahvuuksien kriteereinä on, että ne ovat myönteisiä, opetettavissa olevia, ne eivät kulu, eikä niiden käyttö aiheuta myöskään muille haittaa tai vahinkoa. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 33-34.)

Ihmisen myönteinen itsetuntemus syntyy hänen tutustuessaan omaan luonteeseensa ja ennen kaikkea sen vahvuuksiin. Myönteinen itsetuntemus jatkuu läpi elämän, joten sen syntyminen on tärkeää. Luonteenvahvuuksien löytäminen, käyttäminen ja kehittäminen mahdollistavat innostuksista kumpuavan ja tarkoituksenmukaisen motivaation. Motivaatio ohjaa elämää eteenpäin kohti tavoitteita ja toivottua tulevaisuutta. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 31.)

Luonteenvahvuuksien tiedostaminen ja niiden löytäminen itsessä ovat edellytys luonteenvahvuuksien tietoiseen käyttöön. Ihminen toteuttaa hyveitä käyttäessään luonteenvahvuuksiaan. Luonteenvahvuuksien käyttöä seuraa henkinen hyvinvointi. Kun ihminen tekee asioita, jotka ovat itsessään arvokkaita, hän voi henkisesti hyvin. Näin ollen luonteenvahvuuksien käyttö on suorassa yhteydessä hyvinvointiin. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 31.)

3.2 Luonteenkasvatus

Itseluottamuksen saaminen ja onnistumisen kokemukset syntyvät, kun tunnistaa omat luonteenvahvuutensa ja rakentaa niiden päälle. Luonteenvahvuuksiin keskittyvä opetus antaa kulttuurit ylittävää ymmärrystä siitä, mikä meissä on ehjää, mikä toimivaa ja mitkä ovat parhaat puolemmme. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 36.) Lapsille ja nuorille on ympäristössä tarjolla tilaisuuksia kehittyä vahvuuksissa. Esimerkiksi ryhmätöitä voi vahvistaa erilaisten joukkuelajien kautta, inhimillisyyden ja henkisyiden vahvuudet taas voivat vahvistua uskonnon tai elämäntiedon opetuksessa. (Uusitalo-Malmivaara 2014, 69.)

Lasten kanssa luonteenvahvuuksien yhteydessä voidaan puhua ”vahvuuslihashen” harjoittelusta. Asiaa voidaan konkretisoida lapsille kuvan ja tekstin avulla osoittamalla vahvuus ja miten sitä voi vahvistaa. Esimerkiksi urhea ihminen, joka tulee urheammaksi tehdessään urhean teon. Lapselle muutoin haastava tilanne, kuten esimerkiksi uuden ruuan maistaminen, voi olla todella hyvä tilaisuus vahvuuksien tunnistamisen kannalta. Lapsi, jonka vahvuuksiin kuuluu kauneuden arvostus, voi kauniista ruuan esillepanosta johtuen rohkaistua maistamaan sitä. (Uusitalo-Malmivaara 2014, 78.)

Erilaisia luonteita opitaan, ja niihin kasvatetaan tietoisesti. Päiväkodeilla ja kouluilla on mahdollisuus ja myös velvollisuus kasvattaa siellä käyvien lasten luonnetta ja luonteenvahvuuksia. Niiden varaan perustuu ja pohjautuu koko oppiminen ja elämisen osaaminen. Tällaista tietoista kasvatusta ja luonteenvahvuuksien opetusta voidaan kutsua luonteenkasvatukseksi. (Uusitalo-Malmivaara 2016, 28-29.) ”Hyvä luonne kasvaa hyvällä ja hyvä luonne ennakoi hyvinvointia” (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 27).

Luonne ei ole pelkkä perimä biologisilta vanhemmilta. Luonne muovautuu perimän, kokemusten ja kasvatuksen yhteydestä. Vastasyntyneiden temperamentti on hedelmöityk-

sen tulosta, mutta luonne muovautuu myöhemmin kasvuympäristön vaikutuksesta. Kuukaan lapsi ei syntyessään osaa olla rehellinen tai hillitä itseään vaikeissa tilanteissa – niihin opitaan. Tämän vuoksi luonteeseen ja luontevahvuuksiin on tärkeä kiinnittää huomiota ja kehittää niitä. Luonteenkasvatus on taito-opetusta, johon on keskityttävä tietoisesti. Luonteenkasvatuksen päämääränä on kasvattaa jokaisesta parempi versio omasta itsestään. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 28-29.)

Riippumatta siitä, mikä on lapsen tausta ja ulospäin näkyvä elämä, jokaisella on mahdollisuus kehittyä ja kurkottaa siihen, mikä on oma paras. Siihen tarvitaan kannustusta ja toisia ihmisiä. Kehittyminen ja yltäminen omaan parhaaseen auttaa lasta muokkaamaan omaa asennettaan kohti kasvun asennetta. Silloin lapsen omaan sisäiseen puheeseen kuuluu esimerkiksi seuraavia ajatuksia: voin oppia, haluan kohdata haasteita, enkä pelkää epäonnistumisia vaikeissakaan tilanteissa. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 56.)

Kasvun asenne tarkoittaa lyhyesti kovaa työtä, yrittämistä, oppimisen saavuttamista, avun etsimistä ja saamista, hyvien strategioiden käyttämistä ja kokeilemistä (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 58). Kasvun asenne liittyy vahvasti siihen, että luonteet ovat muokattavissa, eli siis juuri luonteenkasvatukseen (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 62). Kun omaa kasvun asenteen, voi jokaisessa lapsessa nähdä hyvän ja myönteisen tarinan. Näin ollen kasvattajankin kasvun asenne on tärkeää. Kasvun asenteen merkitys on suuri – ihmiset, joilla on kasvun asenne, pysyvät muita paremmin koossa vaikeissa tilanteissa. Heillä on myös parempi toipumiskyky vastoinkäymisissä. Kasvun asenne auttaa myös jaksamaan ja yrittämään. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 56-58.)

Luonteenkasvun tulee olla aina myönteistä, sillä siihen jokaisella lapsella on oikeus. Myönteinen luonteenkasvu tapahtuu turvallisessa vuorovaikutuksessa ja myötätuntoisessa oppimisympäristössä. Luonne kehittyy yhteydessä toisiin ihmisiin. Lapsen minuus rakentuu vahvistavassa palautteessa, joka myös lisää sosiaalista pääomaa. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 31.) Kun keskitytään lapsen vahvuuksiin ja puhutaan niistä, se tukee myös lapsen myönteisen sisäisen puheen kehitystä (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 45). Sisäisen puheen laatu ja positiivinen vuorovaikutus puolestaan vaikuttavat vastoinkäymisistä palautumiseen ja toipumiskykyyn (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 39-42).

3.3 Myönteiset kokemukset ja itsesäätelyn tukeminen

Stressin säätely on kehityksen, vuorovaikutuksen ja oppimisen ydin. Ihmistä on nykyään totuttu tarkastelemaan enemmän kulttuurisena kuin biologisena olentona. Vaikka biologia antaakin ihmisen kehitykselle ja toiminnalle luonnollisen kehityksen, se muotoutuu silti paljon kulttuurien välityksellä. Jotta voitaisiin tukea lapsen hyvää kehitystä, on arvioitava siihen vaikuttavia tekijöitä, kuten kasvatusta ja opettamista. On hyvä tietää, mitä lapsen taitoja tulisi erityisesti vahvistaa. (Sajaniemi ym. 2015, 9-10.)

Lapsen kehityksen kulkuun on mahdollista vaikuttaa missä tahansa vaiheessa. Ammatitaitoiset aikuiset esimerkiksi kouluissa tai päivähoitossa voivat vaikuttaa pienilläkin teoilla lapsen kehitykseen. Myönteinen ja kannustava suhtautuminen lasta kohtaan alkaa vahvistaa itseään. Yksi hyvä asia lisää todennäköisyyttä hyvän toteutumiselle jatkossakin. (Sajaniemi ym. 2015, 58-59.)

Oppimisesta puhuttaessa keskeinen asia on motivaatio. Motivaation puutteen tiedetään liittyvän oppimisen ongelmiin. Motivaatio ei kuitenkaan synny itsestään. Myönteisten merkitysten ympäristö vaikuttaa suuresti sisäisen motivaation syntyyn. Tähän asiaan haastetta kasvattajille tuovat erilaiset lasten merkitysmaailmat. On kuitenkin tärkeää muistaa, että jokainen lapsi haluaa oppia. Oppimisympäristön merkitys on suuri. Lapsen biologia ohjaa häntä kohti myönteistä ja tästä syystä esimerkiksi pieni lapsi hakeutuu helposti kohti myönteistä. Kasvattajan tehtävänä onkin opettaa lapselle, että tavoitteisiin pyrkiessä tulee nähdä hieman vaivaa sen eteen. (Sajaniemi ym. 2015, 19-20.) Mitä enemmän lapselle on kertynyt myönteisiä kokemuksia oppimistilanteista, sitä myönteisemmin hän osaa suhtautua vastaantuleviin haasteisiin. Onnistumisesta seuraava palkitsevuuden tunne kytkeytyy näin vaivannäköön ja yrittämiseen. (Sajaniemi ym. 2015, 41.)

Onnistumisen kannalta on siis tärkeää myös palkita innostuneisuudesta ja kiittää suorituksista tai käyttäytymisestä. Onnistumisen kokemukset lisäävät myös lapsen itseluottamusta ja hänen myönteinen itseluottamuksensa vahvistuu. (Koivunen 2009, 38-39.) Varhaiskasvatuksessa toiminnan monipuolisuus antaa jokaiselle lapselle mahdollisuuden onnistumisen elämyksiin ja näin ollen lapsella on mahdollisuus kokea, että hän on hyvä (Koivunen 2009, 90-91). Palkitseminen, kiittäminen ja palkitsevuuden tunne vaikuttavat onnistumisen lisäksi myös uuden oppimiseen. Lasten suuntautuminen uuden oppimiseen on riippuvainen siitä, miten heitä rohkaistaan tai ollaan rohkaisematta ja onko heillä

yleisesti ottaen turvallinen vai turvaton olo uusien haasteiden edessä (Sajaniemi ym. 2015, 16-17).

Kaiken tarkkaavaisen toiminnan, kuten oppimisen, lähtökohta on stressijärjestelmän aktivoituminen. Sääteilykyvyn kehittyminen on kuitenkin välttämätöntä oppimisen kannalta, sillä vaikka stressijärjestelmän aktivoituminen käynnistää oppimisprosessin, vasta säädellyn stressin tilassa oppiminen on mahdollista. Häiriöt sääteilyssä ovat yksi merkittävimmistä tarkkaavaisuushäiriön syistä. (Sajaniemi ym. 2015, 30.)

Stressi on positiivinen reaktio, kunhan sitä oppii säätelemään. Lapset tarvitsevat aikuisen apua säätelyn opettelussa. Sääteilyä voidaan vahvistaa vuorovaikutuksessa. Lapsen käyttäytyessä huonosti aikuiset usein kehottavat lasta yrittämään enemmän säätelemään itseään. Aikuisilta saattaa onnistua ajatusten kokoaminen haastavissa tilanteissa, mutta on tärkeää ymmärtää, että lapsen aivot ovat vielä epäkypsät ja lapset tarvitsevat enemmän tukea niissä tilanteissa. (Sajaniemi ym. 2015, 37.)

Huonosti käyttäytyvien lasten kanssa pitää nähdä enemmän vaivaa myönteisten merkitysten rakentamisessa. Sosiaalisella ympäristöllä on suuri merkitys siinä, mihin suuntaan lapsen reaktiot vahvistuvat. Olennaista on toiminnan suuntaaminen myönteiseen suuntaan. (Sajaniemi ym. 2015, 50.) Kaikki myönteiset sosiaaliset kokemukset vahvistavat aivojen muovautuvuutta ja ravitsevat niitä (Sajaniemi ym. 2015, 62).

3.4 Kasvattajan rooli lasten itsetunnon kehittämisessä

Omaa ja lasten hyvinvointia ja myönteisyyttä on tavallisten kehujen, kannustusten ja positiivisten huomioiden lisäksi mahdollista kasvattaa opettamalla. Olemalla kasvattajana avoin, utelias, ystävällinen, arvostava ja läsnä, opetat samalla omalla esimerkilläsi lapsia näissä asioissa. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 51.) Lapsen itsetunnon perustana ovat lapsen varhaiset havainnot ja kokemukset, jotka syntyvät vuorovaikutuksessa aikuisten ja lasten kanssa. Muilta saatu palaute rakentaa, muokkaa ja tarkentaa lapsen omaa minäkäsitystä ja itsetuntoa. Lasten itsetunnon vahvistaminen toimii parhaalla mahdollisella tavalla silloin, kun päiväkodit ja kodit toimivat tiiviissä yhteistyössä. (Koivisto 2007, 46-49.)

Lapsen itsetunnon vahvistamiseksi on tärkeää nähdä lapsi positiivisessa valossa. On tärkeää ottaa huomioon lapsen yksilöllisyys ja tuntee lapsi yksilönä. Itsetunnon vahvistamiseksi tulee myös pystyä huomaamaan lapsen tarpeet, vahvuudet ja kehittämisen alueet. Kasvattajan on myös erotettava ne lapsen luonteenpiirteet, joita ei voi muuttaa tai ei ole tarpeen muuttaa. Luonteenkasvatus on tärkeä osa varhaiskasvatusta, mutta kasvattajan on osattava erottaa sen tarpeellisuus yksilöiden eri luonteenpiirteissä ja ominaisuuksissa. (Koivisto 2007, 129.)

Lapsen itsetuntoon vaikuttaa se, mitä kasvattajat mielessään ajattelevat hänestä ja miten he suhtautuvat häneen. Kasvattajan olisikin tärkeää pohtia omaan suhtautumiseensa vaikuttavia tekijöitä. Tämä ei kuitenkaan ole yksinkertaista, sillä siihen vaikuttaa edellisiltä sukupolvilta saatu perimä ja lisäksi se on suureksi osaksi tiedostamatonta. (Hammachek 1987, 203, ks. Koivisto 2007, 42.)

Kasvattajien esimerkki näkyy myös itsetunnon kehittämisessä ja kehittymisessä. Aikuisen, joka omaa terveen ja vahvan itsetunnon, toimii enemmän lasten itsetuntoa vahvistavalla tavalla kuin heikon itsetunnon omaava aikuinen. Kun kasvattajalla itsellään on hyvä itsetunto, hän käyttää enemmän luovia ja joustavia ratkaisuja, kuin heikon itsetunnon omaava kasvattaja. Heikon itsetunnon omaava kasvattaja keskittyy enemmän lapsen heikkouksiin, kuin vahvuuksiin. Tämä johtuu siitä, että he tuntevat itse itsensä arvokkaiksi ja hyväksytyiksi vain suoritustensa kautta, minkä vuoksi he vahvistavat näitä ajatuksia myös lapsissa. (Branden 1994, 209; Burns 1982, 250, ks. Koivisto 2007, 46-47.)

Lapsen minäkuva perustuu sekä persoonallisuuteen ja ominaisuuksiin, mutta myös hänen suoriutuksiinsa. Mikäli lapsen minäkuva perustuu pelkästään saavutuksiin, hän ei opi pitämään itseä rakastamisen arvoisena ilman jatkuvaa suorittamista ja hyväksynnän tavoittelua. Tällöin vaarana on se, että lapsi alkaa vaatia itseltään liikaa. Jos lapsen suorituskyky syystä tai toisesta laskee, hän ei koe olevansa riittävä. Tällöin katoaa kaikki, minkä varaan hän on minäkuvansa rakentanut ja se voi romuttaa hänen itsetuntonsa. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2000, 64-65.)

Tärkeä asia lapsen itsetunnon kehittymisessä on lapsen yksilöllisten tarpeiden huomiointi (Koivisto 2007, 123). Lapsilähtöinen ilmapiiri on sellainen, jonka kasvattajat luovat olemalla hyväksyviä, lämminhenkisiä ja lapsen tarpeet huomioon ottavia (Koivisto 2007, 124). Tärkeää luottamuksellisen ilmapiirin ja yksilöllisen huomioinnin kannalta on kiireet-

tömyys. Kun arjen keskellä on aikaa sekä lasten tutustua toisiinsa, että kasvattajien lapsiin ja toisinpäin, oppivat kaikki huomaamaan toistensa luonteenpiirteet. Näissä tilanteissa, kuten muutenkin arjessa, on tärkeää olla aidosti läsnä, jotta voi todella havaita lapsen tarpeet, ansaita tämän luottamuksen ja tutustua lapseen yksilönä. (Koivisto 2007, 125.)

Kun lasta rakastetaan sellaisena kuin hän on, hänelle syntyy turvallisuuden tunne. Kun lapsi kokee, että hän on arvokas juuri omana ainutlaatuisena itsenään, eikä hänen tarvitse ansaita hyväksyntää suorituksillaan, hän oppii myös hyväksymään itse itsensä sellaisena kuin hän on. Hyvän itsetunnon perustana onkin ehdoton rakkaus ja hyväksyntä. (Rogers 1951, 498-502, ks. Koivisto 2009, 38.)

Lapsen itsetunnon vahvistumiseksi lapsi tarvitsee aikuisilta jakamatonta, henkilökohtaista huomiota. Usein ajatellaan, ettei siihen ole aikaa ja mahdollisuuksia varhaiskasvatuksen arjessa. Tämä on kuitenkin mahdollista, mikäli huomioon otetaan myös sanaton viestintä, mikä on erittäin tärkeä osa lapsen huomiointia. Hymy, kosketus ja katse viestittävät lapselle, että hänet on huomattu. (Koivisto 2009, 132.) Sanaton viestintä on itsetunnon vahvistamisessa jopa tehokkaampaa kuin sanallinen viestintä (Richmond, McCroskey & Payne 1991, 13-16, ks. Koivisto 2009, 133).

Sanallisessa viestinnässä parhaiten toimivat henkilökohtaiset ja lapsen itseensä kohdistuvat asiat. Vuorovaikutustilanteissa käytetyt lauseet, kuten esimerkiksi: "Oletpa sinä hauska." "Sinun kanssasi on kiva jutella." "Sinulla on kauniit silmät." Lisäksi lapsen nimen käyttäminen tekee viestistä henkilökohtaisen ja näin ollen lapsen itsetuntoa vahvistavan. Esimerkiksi yksinkertainen "Hyvää huomenta, Saija!" tai "Onpa mukava nähdä sinua, Harri!" lauseet kohdistuvat lapseen ihmisenä. (Koivisto 2007, 134.)

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen itsetunnon vahvistamiseen on kiinnitettävä erityisesti huomiota, sillä kaikki negatiiviset kokemukset vuorovaikutuksessa vaikuttavat heihin erityisen paljon. Heille voi syntyä hyvinkin traumaattisia kokemuksia epäonnistumisista. Aikuisen on kiinnitettävä erityistä huomiota palautteen antotapaan ja myönteisen huomioimisen merkitykseen. (Koivisto 2007, 131.) Erityistä tukea tarvitsevien lasten vahvuuksien löytäminen ja niiden hyödyntäminen kasvatuksessa ja opetuksessa on erittäin tärkeää myös siitä syystä, että heidän akateeminen osaamisensa on usein vähäisempää. Tällöin olisi tärkeää, ettei keskitytä lapsen puutteisiin, vaan ennemminkin tämän vahvuuksiin,

joita voisi hyödyntää voimaannuttavina työkaluina. Vahvuudet ja niiden opetus tulisi huomioida ja selkeästi tuoda esille myös opetussuunnitelmissa ja henkilökohtaisissa pedagogisissa asiakirjoissa. (Uusitalo-Malmivaara 2014, 79.)

Omien luonteenpiirteiden ja tunteiden tuntemus ja niiden hyväksyntä ovat osa emotionaalista itsetuntoa (Koivisto 2007, 34). Se, että lapsi kykenee tiedostamaan omat vahvuutensa ja heikkoutensa, on osa tervettä itsetuntoa. Lapsi uskoo omiin kykyihinsä ja siihen, että hän voi kehittyä, kun hänellä on vahva itsetunto. (Rogers 1986, 498-502, ks. Koivisto 2007, 38.)

Pienet lapset kuvaavat itseään vuorovaikutussuhteidensa, toimintansa ja ulkoisten seikkojensa perusteella. Saamansa palautteen perusteella lapsi alkaa erotella omaan käyttäytymiseensä liittyviä asioita, esimerkiksi hyvä-paha, kiltti-tuhma. Hän voi kuvata itseään fyysisten, toiminnallisten, sosiaalisten tai psykologisten ominaisuuksiensa pohjalta. Yleistykset eivät kuitenkaan onnistu vielä pieniltä lapsilta (esimerkiksi ”minä olen hyvä piirtämisessä”), vaan kuvaukset ovat lähinnä lapsen käyttäytymiseen liittyviä asioita. (Harter 1999, 31, 37-41; Pölkki 1978, 17. ks. Koivisto 2009, 36.)

3.5 Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys lapsen itsetunnon kehittymiselle

Hyvän itsetunnon kehittymiselle on suuri merkitys sillä, millaiset kiintymyssuhteet lapsella on (Koivisto 2009, 35). Hyvät ja positiiviset hoivakokemukset mahdollistavat hyvän itsetunnon kehityksen. Puutteelliset kokemukset puolestaan antavat pohjaa huonon itsetunnon kehitykselle, sekä kasvattavat kielteistä käsitystä muista ihmisistä ja ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. Kiintymyssuhde on pohja myös lapsen sosiaaliselle kehitykselle ja sosiaalisten taitojen kehitykselle. Turvallisen kiintymyssuhteen johdosta lapsen on mahdollista rakentaa käsitys omasta itsestään sekä siitä, miten ihmiset suhtautuvat toinen toisiinsa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 26-27.)

Hakeutuminen kohti hyvää, pois kielteisestä, kuuluu kaikkien elollisten olentojen perustaitumuksiin. Vaikka vastasyntyneen lapsen toiminta on aluksi tavoitteetonta, vauva oppii pian, että toiminnalleen voi saada vasteen. Vahvimmat ärsykkeet ihmislapselle ovat toisen ihmisen kasvot, äänet ja tuoksut. Vauvalla on synnynnäinen kyky palkitsevaan vuorovaikutukseen havaitsemalla ja peilaamalla ilmeitä. Lapsi oppii pian tunnistamaan

toimintansa aikaansaamaa vastetta ja se alkaa vaikuttaa hänen toimintaansa. Myönteisen reaktion saanut toiminta vahvistuu ja kielteisen reaktion saanutta toimintaa hän pyrkii välttämään. (Sajaniemi ym. 2015, 18-19.)

Ihmisen kokemus omasta itsestään heijastuu suhteessa muihin, toisten kautta (Sajaniemi ym. 2015, 82). Jo varhainen kiintymyssuhde luo pohjan lapselle siitä, miten häntä kohdellaan – katsotaan, kosketaan ja puhutaan. Lapsen aiempi elämäkokemus ja kiintymyssuhteet ovat merkittävässä roolissa lapsen minäkuvan kehittymisessä. (Opetushallitus 2016, 18.)

Jokaisella on tarve tulla huomatuksi ja kuulluksi, sillä se on hyvän elämän lähtökohta. Pienen vauvan jokeltelu ja hänen siihen saamansa vastaus ovat ensiarvoisen tärkeitä asioita. Vauvan koko olemus aktivoituu myönteisesti ja jopa tämän syke hidastuu, kun hän saa vastauksen viesteihinsä. Tämä on merkinä stressin vähentymisestä myönteisen reaktion myötä. Yksi yksinkertaisimmista tavoista lisätä hyvinvointia onkin viesteihin vastaaminen. (Sajaniemi ym. 2015, 87-88.)

Lapset, jotka kokevat hyväksyntää ja huolenpitoa, ovat turvallisesti kiintyneitä ja tuntevat näin ollen itsensä rakastetuiksi ja arvostetuiksi. Tällä on suora yhteys lapsen itsetunnon kehittymiselle. (Clark & Symons 2000, 91-92, ks. Koivisto 2007, 37.) Ennen kaikkea turvallinen kiintymyssuhde pienen lapsen ja hoitajan välillä, ja varhaiset kokemukset ovat olennaisia myös sosiaalisten taitojen oppimisessa. Kiintymyssuhde mahdollistaa myös luottamuksen syntymisen ihmisten välillä. (Keltikangas-Järvinen 2012, 7.)

4 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN MÄÄRITTELY

4.1 Kehittämistyön tausta ja tarve

Kehittämistyömme lähti liikkeelle toimeksiantajan toiveesta Huomaa hyvä -teemaan liittyen. Huomaa hyvä -menetelmä perustuu luonteenvahvuuksien tunnistamiseen ja niiden käyttöön. Menetelmä on tuore, eikä sen rinnalle ole vielä kehitetty juurikaan materiaalia. Huomaa hyvä -menetelmästä on kirjoitettu kirja ja kirjan ohelle on kehitetty varis-kortit, jotka soveltuvat hyvin kouluikäisten lasten parissa työskentelyyn. Varis-korteissa on kuvattu erilaisia luonteenvahvuuksia ja niiden parissa toteutettavia keskusteluja sekä toiminta-ajatuksia. Kyseiset kortit soveltuvat toimeksiantajamme kokemuksen mukaan käytettäväksi aikaisintaan esikouluikäisten lasten kanssa, paremminkin jo koulun aloittaneiden lasten kanssa. Koska vahvuusperustaista kasvatusta voidaan hyödyntää jo nuorempienkin lasten kanssa, toimeksiantajamme toivoi meidän kehittävän toimintamalleja, jotka soveltuvat paremmin varhaiskasvatusikäisille lapsille.

Kehittämistyömme taustalla oli toimeksiantajamme tarve saada lapsiryhmään myönteistä kasvatusta lasten luonteenvahvuuksien löytämisen ja niiden vahvistamisen kautta. Konkreettisesti työmme lähti liikkeelle ollessamme yhteydessä toimeksiantajaamme. Hän oli antanut myös muita mahdollisia aihevaihtoehtoja kehittämistyölle, mutta loppujen lopuksi hän näki heillä olevan suurin tarve lapsiryhmän ja siinä olevien lasten vahvuuksien löytämiselle ja niiden kehittämiselle. Tarve näkyi erityisesti viisivuotiaiden ryhmässä, jossa lähdimmekin kehittämistyötämme toteuttamaan. Halusimme kehittämistyömme palvelevan toimeksiantajamme tarvetta mahdollisimman hyvin, joten päädyimme yhteistyössä valitsemaan tämän aiheeksemme. Yhteisen keskustelumme jälkeen aloimme sen pohjalta suunnitella kehittämistyötämme.

Tavatessamme toimeksiantajaamme ensimmäisen kerran toimme esille alustavia ideoitamme liittyen suunnittelemiimme luonteenvahvuuskortteihin ja muihin aiheeseen liittyviin suunnitelmiimme. Toimeksiantajamme oli tyytyväinen suunnitelmiimme. Hän kertoi oman alustavan toiveensa olleen juuri sellainen, jota olimme alustavasti suunnitelleet. Hän näki korttien olevan usein käytännöllisiä päiväkodin arjessa ja koki myös hyvin tarpeelliseksi saada päiväkotiin sellaiset luonteenvahvuuskortit, joita on mahdollisuus käyttää pientenkin lasten kanssa. Kehittämistyömme lähti siis liikkeelle selkeästä tarpeesta

ja on tarveperustainen. Yhteistyömme toimeksiantajan kanssa oli sujuvaa ja ajatuksemme asioista olivat samansuuntaisia. Tästä asetelmasta oli hyvä lähteä työstämään kehittämistyötämme eteenpäin.

Lapsiryhmä, josta kehittämistyömme tarve erityisesti lähti, ja jonka kanssa myös toteutimme kehittämistyötämme, oli hajanainen ja ryhmäytymisen puute oli selkeästi havaittavissa. Kehittämistyömme tarpeellisuus näkyi siis erityisesti juuri siinä ryhmässä, mutta tavoitteenamme oli toki tuottaa sellaisia toimintamalleja, jotka sopisivat käytettäväksi mille tahansa lapsiryhmälle varhaiskasvatuksessa. Toimeksiantajamme toi vahvasti esille juuri tämän kyseisen ryhmän hajanaisuuden ja esitti toiveita tässä ryhmässä olevien lasten luontevahvuuksien vahvistamiselle. Huomaa hyvä -menetelmän työstämisen tavoitteena oli saada ryhmäläiset näkemään hyvää sekä itsessä, että muissa. Tätä kautta tavoitteenamme oli saada ryhmä yhtenäisemmäksi ja kaikki lapset huomaamaan hyviä asioita niin itsessään, kuin myös toisissaan.

4.2 Kehittämistehtävän kuvaus ja tavoitteet

Kehittämistehtävänämme oli kehittää Huomaa hyvä -menetelmään pohjautuvia toimintamalleja varhaiskasvatuksen arkeen. Tavoitteeksemme muodostui kehittää sellaisia toimintamalleja, joita olisi helppo toteuttaa myös meidän työskentelymme jälkeen. Kehittämistehtävämme tuotoksena kehitimme huomaa hyvä -menetelmään pohjautuvat luontevahvuuskortit, sekä niille sellaiset toimintaohjeet, jotka soveltuvat varhaiskasvatukseen. Ajatuksenamme on, että kasvattajien on näiden korttien avulla helppoa ja luonnollista toteuttaa positiivista kasvatusta.

Keitimme luontevahvuuskortit, joiden etupuolella on luontevahvuus esitettynä sekä tekstinä, että kuvana. Kääntöpuolella taas on lyhyt tarina, joka konkretisoi kyseistä vahvuutta lapsille. Kaikki kuvien taustalla olevat tarinat eivät välttämättä kerro juuri kyseisen kortin kuvassa tapahtuvasta toiminnasta. Ajattelemme kuitenkin, että kuvista ja teksteistä voi myös puhua erikseen ja toisaalta kahdenlainen näkemys asiasta vahvistaa lapsen ymmärrystä. Kun korteissa on vahvuus sekä tekstinä, kuvana että tarinana, niiden käyttö on helppoa ja niiden käyttömahdollisuudet ovat laajat. Kasvattaja voi näin arvioida, miten kortteja on hyvä missäkin tilanteessa käyttää. Luontevahvuuskortteja käyttämällä kasvattaja voi auttaa lasta iästä riippumatta hahmottamaan luontevahvuuksia, jonka kautta niiden tunnistaminen itsessä ja muissa helpottuu.

Koska tavoitteemme oli kehittää toimintamalleja arkeen, päätimme tehdä luontevahvuuskorttien rinnalle toimintaohjekortit (Liite 1). Ohjeissa on erilaisia mahdollisuuksia korttien käyttöön, kuten esimerkiksi leikkejä ja pelejä. Koska tavoitteenamme oli toiminnan jatkuvuus myös meidän työskentelymme jälkeen, pohdimme ohjeiden mahdollistavan tämän ajatuksen. Huomaa hyvä -teeman parissa on paljon mahdollisuuksia. Pidämme tärkeänä, että sen parissa työskennellään pitkin toimintakautta, jotta luontevahvuuksien käytöstä tulisi osa lasten arkea. On myös tärkeää käsitellä luontevahvuuksia eri tavoin, jotta koko lapsiryhmä ja lasten erilaiset tavat oppia voitaisiin ottaa huomioon. Pidimme nämä ajatukset mielessämme, kun suunnittelimme toimintamalleja ja kehitimme toimintaohjekortteja.

Luontevahvuuskorttien ja toimintaohjeiden lisäksi päätimme tehdä toimintaympäristön seinälle kiinnitettävän julisteen (Liite 2), jossa on luontevahvuuskorttien kuvat ja taustatestit. Julisteen on tarkoitus toimia monella tavoin. Se on muistutuksena luontevahvuuksista niin lapsille, kuin kasvattajillekin. Sen kautta lapset voivat aina halutessaan palata luontevahvuuksiin katselemalla julisteen kuvia. Julisteen luona on myös helppo käydä keskusteluja liittyen luontevahvuuksiin, vaikka kesken päivän. Keskustelut voivat lähteä joko kasvattajien, tai lasten aloitteista. Juliste toimii kasvattajille myös muistutuksena siitä, miten tärkeää on huomata hyvä ja kehua lasta hänen onnistumisistaan ja myös ihan vain omana itsenään olosta. Julistetta on mahdollista tulostaa ja kopioida, joten sitä voidaan jakaa useampaan paikkaan.

Tavoitteeksemme muodostui, että saisimme lapset huomaamaan hyvää itsessään ja toisissaan. Ryhmä, jonka kanssa teimme yhteistyötä, on melko rauhaton ja tarvitsi vielä tukea ryhmäytymisessä. Toimeksiantajamme kanssa pohdimme tämän positiiviseen pedagogiikkaan pohjautuvan menetelmän olevan hyvä mahdollisuus rakentaa tilannetta parempaan suuntaan. Pyrimme näyttämään omalla esimerkillämme helppoja tapoja käyttää kehittämiämme luontevahvuuskortteja. Tällöin ryhmän kasvattajat voivat hyödyntää niitä arjessa myös meidän työskentelymme loputtua. Juliste muistuttaa myös kasvattajia siitä, että meissä jokaisessa on vahvuuksia. Tämä puolestaan luo positiivisuutta kasvatustyöhön. Kasvattajien välinen vuorovaikutus heijastuu myös lapsiin: juliste toimii samalla hyvänä muistutuksena myös positiivisesta kasvatustyöyhteistyöstä.

4.3 Kehittämissympäristö, kumppanit ja kohderyhmä

Kehittämistyömme toimeksiantajana oli suomalais-ranskalainen lastentarha l'Hexagone. L'Hexagone on kannatusyhdistyksen ylläpitämä voittoa tavoittelematon päiväkodi. Päiväkodissa lapset on jaettu syntymävuoden perusteella neljään eri ryhmään - vihreät, keltaiset, siniset ja punaiset. Jokaisessa ryhmässä työskentelee sekä suomenkielinen, että ranskankielinen lastentarhanopettaja. Päiväkodin toiminta-ajatuksena on sovellettu kielikyky, joka toteutetaan hausalla ja luontevalla tavalla leikkien, laulujen, lorujen ja muiden päivittäisten toimien kautta. Ryhmässä yksi kasvattaja puhuu johdonmukaisesti aina vain yhtä kieltä – joko suomea tai ranskaa. Tavoitteena on minimoida kielten sekoittuminen. L'Hexagonessa tutustutaan myös ranskalaiseen kulttuuriin esimerkiksi ranskalaisien juhlien kautta.

L'Hexagonessa pidetään tärkeänä, että lapset oppivat arvostamaan erilaisuutta. Päiväkodin johtaja toi esille toiveen, että lapset oppisivat huomaamaan hyvän muissa ja oppisivat tuomaan hyvät asiat myös esille. Jokaisella on erilaiset vahvuudet, mutta silti kaikki ovat saman arvoisia. Päiväkodin toiminta-ajatuksen ja arvojen vuoksi kehittämistyömme sopii erinomaisesti toteutettavaksi juuri kyseisessä päiväkodissa.

Teimme yhteistyötä päiväkodin johtajan ja päiväkodin muiden kasvattajien kanssa. Päiväkodissa työskentelee yhteensä 12 henkilöä, joista kahdeksan on lastentarhanopettajia, kolme lähihoitajaa ja yksi laitosapulainen. Olimme prosessin aikana yhteistyössä koko päiväkodin henkilöstön kanssa esittelemällä tuotoksiamme ja kertomalla niiden käyttömahdollisuuksista omien kokemustemme pohjalta. Työntekijöillä oli mahdollisuus palautteen kautta tuoda omia kehitysideoitaan ja saada näin vaikuttaa korttien ulkomuotoon.

Suurimmaksi osaksi toimimme yhteistyössä sinisten ryhmän kanssa – sen lasten ja kahden lastentarhanopettajan kanssa. Toinen ryhmän lastentarhanopettajista toimii myös päiväkodin johtajana. Toinen on ryhmän ranskankielinen lastentarhanopettaja. Päiväkodin johtajan kanssa sovimme käytännön asioista ja pohdimme tapoja korttien käyttöön sekä myös niiden ulkomuotoon. Otimme toiminnassamme huomioon myös huoltajien kanssa tehtävän kasvatusyhteistyön merkityksen, jota pidetään kyseisessä päiväkodissa erityisen tärkeänä.

Ryhmässä, jossa toteutimme toimintaa, oli vuonna 2011 syntyneitä lapsia, eli suurimmaksi osaksi he olivat viisivuotiaita. Toteutimme kehittämistyötämme yhteistyössä heidän sekä ryhmän kasvattajien kanssa. Suunnittelimme korttien käyttömahdollisuuksia

peilaten niitä suhteessa kyseisiin lapsiin; heidän taitoihinsa ja kykyihinsä. Pyysimme myös sekä lapsilta, että kasvattajilta suoraa, sanallista palautetta toiminnastamme.

4.4 Toiminnan dokumentointitavat ja tuotetut materiaalit

Dokumentoimme toimintaamme säännöllisesti jokaisesta tapaamiskerrastamme. Aloitimme dokumentoinnin tietoperustan kirjoittamisen jälkeen tapahtuneista suunnittelupalavereistamme ja jatkoimme kenttätöskentelymme päättymiseen asti. Dokumentoimme tapahtui pääasiassa kirjaamalla toimintaamme; aikaansaannoksiamme, suunnitelmiamme, toimintahetkiemme kuvauksia ja omaa reflektiotamme. Pohdimme kumpikin tahoillamme omia ajatuksiamme toiminnan onnistumisesta ja kokosimme sen jälkeen ajatukset yhteen. Näin saimme aikaan yhteisen, mutta kuitenkin kummankin ajatukset esiin tuovan dokumentin jokaisesta toteutuskerrasta. Kirjoittamisen lisäksi valokuvasimme joitakin tuotoksia, esimerkiksi maalauksia, joita teimme lasten kanssa.

Kehittämistyömme päätuotoksena kehitimme luontevahvuuskortit varhaiskasvatusikäisille lapsille. Korteissa on kuvattu 12 luontevahvuutta: rohkeus, innostus, sinnikkyys, ystävällisyys, reiluus, myötätunto, rehellisyys, oppimisen ilo, ryhmätötaidot, huumorintaju, anteeksiantavuus ja luovuus. Yhdessä kortissa käsitellään aina yhtä luontevahvuutta. Kortin etupuolella lukee esimerkiksi reiluus ja tekstin alapuolella on sitä luontevahvuutta havainnollistava iso kuva. Korteissa päähahmona esiintyy orava, jonka mukana on muita eläinhahmoja sellaisissa korteissa, joissa yhteistyö korostuu tai tehdään jotakin toista varten, esimerkiksi ystävällinen orava antaa kuppikakkua hiirelle. Korttien ulkoasun suhteen teimme yhteistyötä erään koulumme opiskelijan kanssa, jolla on aiempaa muotoilun osaamista. Korteista tuli mielestämme lapsilähtöiset. Kuvat ja värit ovat selkeät ja pientenkin lasten on helppo hahmottaa luontevahvuuksia niiden kautta.

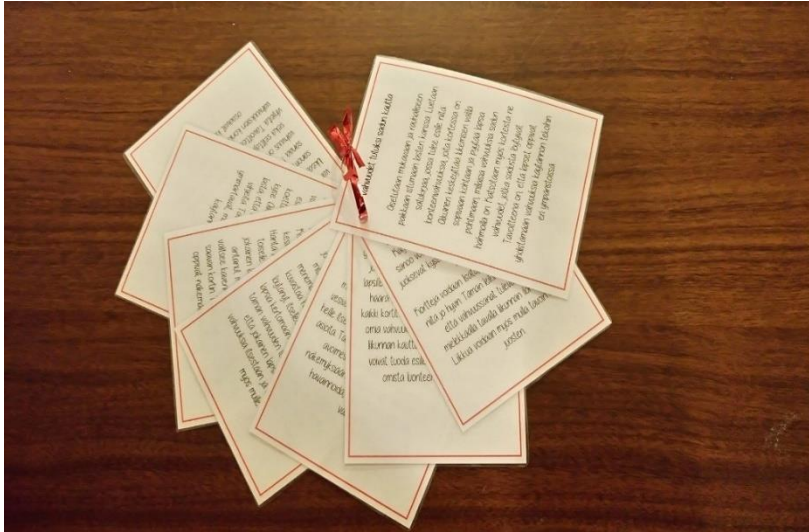
Kuva 1. Luonteenvahvuuskortit etupuolelta.

Korttien kääntöpuolella on jokin kyseistä luonteenvahvuutta kuvaava lyhyt tarina. Esimerkiksi rohkeus-kortin kääntöpuolella lukee: ”Mikko huomasi, että Teemu töni Eetua. Mikko meni rohkeasti sanomaan Teemulle, että kiusaaminen on kurjaa. Aikuinen tuli auttamaan tilanteessa. Mikon rohkea teko pysäytti kiusaamisen.” Korttien tarinoista teimme hyvin havainnollistavia ja lasten helposti ymmärrettäviä, jotta tavoitteemme korttien käytökelpoisuudesta pienten lasten kanssa täyttyi.

Kuva 2. Luonteenvahvuuskortit kääntöpuolelta.

Teimme lisäksi kasvattajille toimintaohjekortit luontevahvuuskorttien käytön helpottamiseksi ja tukemiseksi. Näitä kortteja tuli yhteensä kahdeksan. Kussakin kortissa on ohjeet johonkin leikkiin, peliin tai muuhun toimintaan. Ohjeita on esimerkiksi liikunnan, taiden ja satujen yhdistämisestä Huomaa hyvä -teemaan. Jokaisessa ohjeessa on asetettu tavoite kyseiseen toimintaan ja luontevahvuuskasvatukseen liittyen.

Kuva 3. Toimintaohjekortit.

Korttien lisäksi teimme päiväkodin seinälle kiinnitettävän Huomaa hyvä -julisteen. Julisteessa lukee aluksi pääotsikkona ”Huomaa hyvä!” ja alaotsikkona ”jokaisessa meissä on vahvuuksia.” Näiden tekstien alapuolella on jokaisen luontevahvuuskortin kuva. Ohessa kuva (Kuva 4.) julisteesta.

Kuva 4. Huomaa hyvä -julistekuva.

5 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSIN ETENEMINEN JA TULOKSET

5.1 Kehittämistyön menetelmien kuvaus

Käytimme erilaisia kehittämismenetelmiä, jotka olivat tarkoituksenmukaisia ja palvelivat omaa kehittämistyötämme. Menetelminä käytimme kokeilevaa kehittämistä, dialogista keskustelua, aikaisemman tiedon käyttöä ja kirjallisten menetelmien käyttöä. Kokeileva toiminta ja dialoginen keskustelu olivat läsnä koko kehittämissuostimmme ajan, sillä tuostemme kokeilu, niistä keskustelu ja niiden arviointi olivat keskeisiä menetelmiä prosessissamme. Aikaisemman tiedon ja kirjallisten menetelmien käyttö tukivat kehittämistyötämme ja olivat perustana kaikessa toiminnassamme ja sen suunnittelussa.

Kokeileva toiminta on yksi kehittämistöissä käytettävä kehittämismenetelmä (Salonen 2013, 22). Käytimmekin kokeilevaa toimintaa tärkeänä osana kehittämistyöprosessiamme. Ensin valmistimme luontevahvuuskortit ja suunnittelimme niiden kanssa toteutettavaa toimintaa. Kokeilimme kortteja suunnittelemiemme toimintatuokioiden avulla yhdessä lapsiryhmän ja ryhmän kasvattajien kanssa. Kokeilimme eri päivinä erilaisia toimintamalleja ja arvioimme niiden toimivuutta. Pidimme omaa arviointiamme ja reflektointiamme tärkeimpänä tässä prosessissa, sillä toimeksiantajamme ei päässyt osallistumaan kaikkiin ohjauskertoihin. Pyysimme kuitenkin toimeksiantajaltamme palautetta jokaisen kerran jälkeen, kun hän oli kanssamme toimintahetkissä. Häneltä saamamme palaute ei kuitenkaan ollut kokonaisvaltaista. Otimme kuitenkin myös huomioon toimeksiantajamme kehittämissideat. Ne liittyivät pääasiassa toiminnan jatkototeutukseen sekä huoltajien osallistamiseen. Keskustelimme toiminnastamme ja reflektioimme sitä jatkuvasti. Edellä kuvaamamme dialoginen keskustelu on yksi kehittämismenetelmä (Salonen 2013, 22), jota käytimme paljon kehittämistyömme edetessä.

Tarkemmin kuvailtuna kokeileva kehittäminen tarkoitti kehittämistyömme kohdalla sitä, että kehitimme luontevahvuuskortit, joiden käyttöä ja toimivuutta kokeilimme lasten kanssa ja tarvittaessa kehitimme niitä edelleen. Luontevahvuuskortit ovat itsessään kehittämistyömme lopullinen tuotos. Näitä luontevahvuuskortteja kokeilimme erilaisen toimintamallien avulla. Kehittämistyössämme kehitimme siis menetelmäämme erilaisten toimintahetkien, leikkien ja pelien avulla. Pidimme kokeilevaa toimintaa kehittä-

mistyömme kehittämismenetelmänä, sillä sen avulla kehitimme luontevahvuuskorteista sellaiset kuin ne nyt ovat. Lopulliseksi menetelmäksi muodostuivat siis luontevahvuuskortit, joiden rinnalle syntyivät toimintaohjekortit sekä juliste kehittämiemme luontevahvuuskorttien käytön helpottamista varten.

Valmistimme aluksi vain yhden luontevahvuuskortin, joiden kanssa siirryimme kentälle. Toteutimme niitä apuna käyttäen toimintatuokioita. Arvioimme aluksi korttien kokoa havainnoimalla lasten kykyä nähdä ja hahmottaa niissä olevia kuvia. Lisäksi arvioimme korteissa olevien tarinoiden sopivuutta havainnoimalla sitä, miten hyvin lapset ymmärsivät niiden sisällöllisen tarkoituksen. Kertasimme tarinoiden sisältöjä kaikilla ohjauskerroilla osallistamalla lapsia kertomaan niistä. Havaitimme tarinoiden sisäistyneen todella hyvin ja lasten muistavan tarinoita nopeasti. Kuvien hahmottamista tarkastelimme poistamalla tekstit korteista ja pohtimalla lasten kanssa, mikä kuva esittää mitään vahvuutta. Toiminnan suhteen arvioimme tapahtui joka toimintakerran jälkeen. Pohdimme, oliko suunnittelemamme toiminta sujuvaa ja olivatko leikit, pelit ja muu ohjelma oikeanlaista suhteessa korttien käyttötarkoituksiin. Kun olimme toteuttaneet koko kenttätöskentelymme, teimme valmiiksi toimintaohjekortit niiden toimintojen osalta, jotka ovat meidän havaintojemme mukaan toimivimmat.

Lähdimme työstämään luontevahvuuskortteja ja muita menetelmiä ajatuksella, että muokkaamme tarpeen mukaan niitä kohtia, jotka eivät toimi käytännössä. Arvioinnin kohteina olivat esimerkiksi korttien koko ja niissä olevat tarinat. Lisäksi arvioimme toimintaohjeiden toimivuutta käytännön toteutuksessa. Toiminnan aikana havaitsimme korttien olevan sopivan kokoiset ja tarinoiden olevan ymmärrettäviä. Arvioimme kehittämiämme materiaaleja ja niiden käyttötapoja siis jatkuvasti. Tällaisella menettelyllä tavoitteenamme oli tehdä luontevahvuuskorteista sekä toimintaohjeista hyviä, helppokäyttöisiä ja toimivia päiväkodin kasvattajien työvälineitä.

Aikaisemman tiedon käyttö on myös yksi kehittämistyön menetelmistä (Salonen 2013, 22). Kehittämistyössämme käytimmekin hyväksi aiemmin keräämäämme teoriaa ja tietoperustaa. Kehitimme ohjauskerroillemme toimintaa, joka pohjautuu teoriatietoomme. Teorian käyttö koko prosessimme ajan toi varmuutta toiminnan ohjaukselle ja oikeanlaisen toiminnan kehittämiseksi. Kehitimme siis lopullista menetelmäämme: luontevahvuuskortteja, tietoperustan pohjalta, mutta kokeilevan kehittämisen kautta.

Kirjallisten menetelmien käyttö yksi kehittämismenetelmä (Salonen 2013, 22). Koko prosessin ajan käytimme kirjaamista tärkeänä kehittämistyömme menetelmänä. Kirjasimme

jokaisesta toimintakerrasta muistiinpanoja. Muistiinpanoissa tuli ilmi mitä teimme, mitä tulemme tekemään, miksi ja millaisia tuloksia aikaisemmista tapaamiskerroista oli. Tällaisen menettelyn avulla kehittämistyön raportointi oli kehittämisprosessin loppuvaiheessa huomattavasti helpompaa.

5.2 Prosessin aloitus- ja suunnitteluvaihe

Kehittämisprosessimme lähti liikkeelle lokakuussa 2016, kun saimme varmistuksen aiheestamme. Olimme valinneet toimeksiantajamme opinnäytetöiden aihepankista. Olimme yhteydessä toimeksiantajaamme ja sovimme aiheen yhteisesti hänen ehdottamista vaihtoehdoista. Tämän jälkeen aloimme työstää opinnäytetyömme orientoivia esseitä. Esseet teimme kumpikin itsenäisesti. Toimeksiantajamme toiveesta hoidimme asioita aluksi hänen kanssaan puhelimen ja sähköpostin välityksellä. Saimme sovittua alustavia asioita riittävästi opinnäytetyömme suunnitelmaa varten.

Opinnäytetyösuunnitelmassamme esittelimme, mitä tulemme kehittämistyöprosessimme aikana tekemään ja milloin. Suunnitelmaan oli jo myös kerätty jonkin verran teoriaperustaa. Suunnitelmassamme hyödynsimme tekemiämme orientoivia esseitä, joita varten olimme kumpikin jo etsineet tietoa kirjallisuudesta. Teimme opinnäytetyösuunnitelmamme kokonaan ennen kuin olimme edes nähneet toimeksiantajaamme, sillä sopivaa tapaamisajankohtaa ei löytynyt. Muokkasimme opinnäytetyösuunnitelmaamme vielä joulukuussa ja palautimme sen korjatussa muodossa sen jälkeen, kun olimme käyneet tapaamassa toimeksiantajaamme. Kun olimme tavanneet toimeksiantajamme kasvotusten, meille oli jo selkeämpää se, mitä kehittämistyöprosessin aikana tulemme tekemään. Näin suunnitelman muokkaaminen selkeämpään muotoon oli helpompaa.

Toimeksiantajan kanssa sovittujen suunnitelmien varmistuttua sekä kirjallisen opinnäytetyösuunnitelman valmistuttua lähdimme työstämään kehittämistyömme tietoperustaa. Etsimme paljon materiaalia monesta paikasta, pääasiassa hyödynsimme kirjaston tarjontaa. Ostimme myös kirjan Huomaa hyvä!, sillä se on ainoa kirja, jossa on kerrottu juuri siitä menetelmästä, jota mekin olemme osaltamme kehittämistyössämme työstäneet. Muuta materiaalia etsimme internetin avulla, kirjaston tarjontaa seuraamalla ja Huomaa hyvä! -kirjan lähdeluetteloa hyödyntämällä.

Aluksi tuntui, että lähdemateriaalin löytäminen on mahdotonta. Kehittämistyömme taustalla oleva Huomaa hyvä -menetelmä on tuore, eikä siitä ole julkaistu vielä juurikaan

materiaalia. Löysimme kuitenkin loppujen lopuksi paljon lähteitä, joita oli mahdollista hyödyntää. Monista teoksista löytyi aiheitamme tukevia tutkimuksia ja väitteitä, joita käyttimme kehittämissämme tietoperustan työstämisessä.

Kun olimme saaneet tietoperustan valmiiksi lopullista kehittämistyötämme varten, lähdimme tarkemmin suunnittelemaan luonteenvahvuuskorttien sisältöä ja ulkoasua. Aloitimme korttien tekemisen itsenäisesti. Pohdimme ensin, mitkä luonteenvahvuudet ovat mielestämme tärkeimpiä ja pienille lapsille soveltuvia. Näin ollen valitsimme Huomaa hyvä -menetelmään valituista 26 luonteenvahvuudesta 12, jotka koimme omaan käyttötarkoitukseemme parhaimmiksi. Saimme melko nopeasti ratkaistua korttien rakenteen – kuva, kuvateksti ja tarina. Ongelmaksi korttien valmistuksessa tulivat kuvat. Emme halunneet ottaa mistään valmiita kuvia, koska meistä tuntui, että olisi ollut vaikeaa löytää yhtenevät kuvat liittyen valitsemiimme luonteenvahvuuksiin. Toiseksi internetistä kopioitujen kuvien käyttöoikeussäädökset tulevat seuraavana eteen. Löysimme onneksemme erään opiskelukollegamme, jolla on taiteellista silmää ja osaamista muotoilun alalla. Sovimme yhteistyöstä hänen kanssaan. Hän piirsi meille korttien kuvat toiveidemme mukaan ja me puolestamme lupasimme tehdä myös hänelle valmiit kortit sekä toimintaohjeet korttien käytön avuksi.

Korttien taustapuolella olevat tarinat kirjoitimme itse. Tarinoita pohtiessamme otimme huomioon luonteenvahvuuksista niitä piirteitä, joita Huomaa hyvä -kirjassa tuodaan esille. Kirjassa kuvataan esimerkiksi rohkeutta siten, ettei se välttämättä tarkoita, että uskaltaa tehdä kaikkea vaarallista. Se voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että uskaltaa olla kaikkien kaveri muiden mielipiteistä huolimatta. Tai uskaltaa vaikka maistaa ruokia, jotka tuntuvat jännittäviltä tai ovat uusia ja erilaisia. Tarinoiden tarkoituksena on mahdollisimman yksinkertaisesti, mutta selkeästi kertoa luonteenvahvuuksista: mitä ne tarkoittavat ja miten ne voisivat esimerkiksi näkyä arjen tilanteissa. Ajattelimme, että lyhyt ja konkreettinen tarina mahdollistaisi luonteenvahvuuden ymmärtämisen parhaalla mahdollisella tavalla. Esimerkiksi ystävällisyys-kortin taakse kirjoitimme tarinan kaveruksista: ”Niklas ja Martti olivat kaveruksia. Kerran Niklas sai äidiltään kaksi ilmapalloa. Niklas oli niin ystävällinen, että antoi toisen ilmapalloistaan kaverilleen Martille. Näin molemmille kaveruksille tuli hyvä mieli.” Tällaisten tarinoiden avulla pyrimme välittämään lapsille kunkin luonteenvahvuuden tarkoituksen ja merkityksen käytännön tilanteissa lasten omassa arjessa. Tarinoissa pidimme siis olennaisimpina asioina sitä, että pientenkin lasten on

helppo niitä ymmärtää ja että tarinat ovat sellaisia, jotka ovat osa heidän arkeaan. Tärkeää oli pitää myös mielessä, ettei niiden avulla tuoda esille mitään kasvatuksellisesti ristiriitaista tai minkäänlaista kasvatustyyliä loukkaavaa.

Tulostimme ja laminoimme aluksi täysin valmiiksi vain yhdet kortit, jotka otimme käyttöön kokeiluvaiheessa. Ajattelimme korttien siten olevan vielä muokattavissa ja esimerkiksi niiden kokoon oli vielä mahdollisuus vaikuttaa. Alustavasti ajattelimme, että korttien olisi syytä olla riittävän isot, jotta niitä olisi mielekästä näyttää lapsille. Korttien otsikkotekstit ovat myös sen kokoiset, että lukutaitoiset lapset voivat halutessaan lukea niistä luontevahvuudet. Päädyimme korteissa kokoon, joka on hieman A5 kokoa pienempi.

Kun kortit olivat valmiit, teimme A2 paperin kokoisen julisteen. Julisteessa on hyödynnetty korttien ulkoasua. Julisteeseen on liitetty jokaisen kortin etupuoli, eli puoli, jossa lukee luontevahvuus ja on siitä kertova kuva. Jaottelimme korttien kuvat julisteeseen kolmeen riviin, joissa kussakin oli neljän luontevahvuuskortin kuvat. Jaottelimme rivit sen mukaan, mitkä luontevahvuudet mahdollisesti sopivat yhteen toistensa kanssa, esimerkiksi ystävällisyys, reiluus, rohkeus ja myötätunto. Nämä kaikki liittyvät toisiinsa ja ovat tärkeä osa hyvää ystävyssuhdetta. Moni luontevahvuus liittyy toisiinsa ja niitä esiintyy arjen tilanteissa usein yhteydessä toistensa kanssa. Julistetta käyttäessään kasvattajan on siis näin helppo virittää keskustelua ryhmän kanssa näistä aiheista ja luontevahvuuksista yhteisesti osana joitakin arkisia asioita.

Kun olimme saaneet valmiiksi kortit ja julisteen, aloimme suunnitella toimintaamme lasten parissa. Jokaiselle toimintakerralle pyrimme löytämään uusia tapoja hyödyntää kortteja, mutta myös tapoja, joilla luontevahvuuksia olisi mahdollista harjoittaa ilman kortteja. Ennen kentälle siirtymistä suunnittelimme alustavasti monenlaisia mahdollisia toimintatapoja. Valitsimme niistä ensin parhaiten kortteihin ja luontevahvuuksiin tutustumiseen ja työskentelyn aloitukseen soveltuvat asiat. Teimme niistä aiheista tarkemman suunnitelman ensimmäiselle toimintatuokiolle. Päätimme aloittaa työskentelyn lasten kanssa pienryhmissä, jotta voisimme tehokkaammin varmistaa jokaisen lapsen huomioidun ja kuulluksi tulemisen. Tavoitteenamme oli kuitenkin toteuttaa toimintaa myös koko ryhmän kanssa, jotta koko ryhmän dynamiikkaa voitaisiin vahvistaa myös yhteisesti. Pidimme tärkeänä sitä, että lapset oppivat alusta alkaen huomaamaan, että jokaisessa heidän vertaisryhmäänsä kuuluvassa lapsessa on vahvuuksia.

5.3 Kentälle siirtyminen ja työskentelyvaihe

Siirryimme kentälle heti maaliskuun alussa 2017. Maaliskuun aikana kävimme toteuttamassa päiväkodissa neljä toimintatuokiota, joista kaksi toteutimme pienryhmissä ja kaksi koko ryhmän kanssa. Ensimmäisillä kerroilla tavoitteenamme oli pääasiassa tutustuminen luontevahvuuksiin, joten keskustelimme luontevahvuuksista lasten kanssa dialogisesti. Halusimme antaa tilaa myös lasten ajatuksille. Viimeisillä kerroilla ohjasimme haastavampia tehtäviä, pelejä ja leikkejä, joiden kautta luontevahvuuksien tuntemuksesta tuli syvällisempää. Kahden viimeisen kerran toimintatuokioissa pystyimme jo hyvin havainnoimaan, miten lapset olivat sisäistäneet luontevahvuudet: sanat, merkitykset ja yhteyden lasten omaan arkeen.

Ennen ensimmäistä ohjaamaamme toimintaa päiväkodissa, päiväkodin johtaja laittoi lapsiryhmän huoltajille tietoa siitä, että tulemme toteuttamaan tämän tyyppistä toimintaa ryhmässä. Viestissään hän myös kertoi lyhyesti Huomaa hyvä -menetelmästä ja sen tarkoituksesta ja tavoitteista. Kun menimme päiväkotiin sinä aamuna, jolloin ensimmäinen ohjauskertamme oli, olimme varanneet aikaa valmistautumiseen ja materiaalin paikalleen laittamiseen. Kiinnitimme päiväkodin sinisten ryhmän sisäikkunaan lapun, jossa esittelimme itsemme (Liite 3). Esittelyssämme oli kuvamme ja kerrottu keitä olemme, miksi vierailimme päiväkodissa ja millä aikavälillä. Kerroimme siinä myös lyhyesti kehittämistyömme aiheesta. Viereen laitoin muovitaskuun pienen tietopaketin Huomaa hyvä -toimintamallista (Liite 4). Siitä jokaisen perheen oli mahdollisuus ottaa yhden A4 arkin mittainen lyhyt tietopaketti mukaansa ja tutustua siihen tarkemmin. Tietopaketissa kerrotaan lyhyesti ja yksinkertaisesti Huomaa hyvä -menetelmästä ja sen hyödyistä. Näillä tavoin pyrimme osallistamaan myös lasten huoltajia Huomaa hyvä -toimintaan heti alusta alkaen.

Ensimmäinen ohjauskerta

Suunnittelimme ensimmäiselle ohjauskerrallemme lasten kanssa luontevahvuuskortteihin tutustumista. Ensimmäisellä kerralla tavoitteenamme oli tutustua lasten kanssa kortteihin ja niissä oleviin vahvuuksiin. Käytimme työmenetelminä pienryhmätoimintaa ja kehittämiämme luontevahvuuskortteja. Osallistimme lapset mukaan toimintaan niin, että he saivat vuorollaan nostaa yhden kortin pussista. Toiminta jatkui suoraan aamupii-

ristä ja mietimme, miten voisimme saada toiminnasta mielekästä. Ennen kortin nostamista jokainen lapsi sai aina tehtävän; kierrä piiri ja anna läpsy jokaiselle kaverille, kierrä kauimmaisen pöydän ympäri tai hypi yhdellä jalalla. Näin saimme toimintaan myös hieman liikkuvuutta. Lapsen nostettua kortin katsoimme aina ensin sitä yhdessä ja pohdimme lasten kanssa, mitä heille tuli kortin kuvasta mieleen. Johdattelimme lapsia kyseisen vahvuuden äärelle. Pohdimme kuvan ja vahvuuden yhteyttä toisiinsa. Tämän jälkeen luimme tarinan kortin takaa ja keskustelimme siitä, miten kyseinen vahvuus ilmenee tarinassa. Esimerkiksi kortin 'rehellisyys' kohdalla keskustelimme siitä, miten tarinan lapsi oli rehellinen myönnettyään tehneensä tuhmosti itkevää kaveriaan kohtaan. Tämän vahvuuden kohdalla keskustelimme lasten kanssa myös siitä, miten tärkeää rehellisyys on ja miksi. Näin toimimme jokaisen kortin kanssa. Annoimme myös tilaa lasten omille ajatuksille ja niistä nouseville kertomuksille.

Tulostimme myös toiset samanlaiset kortit mukaamme hieman pienemmässä koossa. Näihin tulostimme vain korttien etupuolen. Näistä korteista leikkasimme tekstit ja kuvat erilleen. Asetimme ne seinälle erilleen toisistaan. Lasten kanssa pohdimme niiden yhdistelyä. Lapset ottivat yksi kerrallaan tekstin, jossa oli luontevahvuus kirjoitettuna. Yhdessä luimme sen ääneen ja pohdimme, miltä kyseinen vahvuus lasten mielestä näyttää. Ryhmänä pohdimme sitä, minkä kortin kuvaan teksti sopii. Tekstin nostanut lapsi sai yhdistää sen seinällä olevista kuvista sopivaan.

Tavoitteemme ensimmäiselle toimintakerralle oli siis lasten kanssa luontevahvuuskortteihin ja aiheeseen tutustuminen. Tavoitteenamme oli myös, että eri luontevahvuudet tulevat tutummaksi osaksi lasten ja myös kasvattajien puhetta. Tavoitteenamme oli hieman konkretisoida näiden sanojen merkitystä, jotta lapset ymmärtäisivät mitä kyseiset vahvuudet käytännössä tarkoittavat. Tavoitteenamme oli lisäksi yksinkertaisesti herätellä joitain ajatuksia lasten mielessä näistä aiheista.

Ensimmäinen toteutuskerta sujui hyvin. Toteutimme sen pienryhmissä niin, että toinen pienryhmä oli sillä välin temppuradalla touhuamassa, kun toinen ryhmä jäi kanssamme puuhastelemaan korttien kanssa. 45 minuutin jälkeen vaihdoimme ryhmät. Näin jokainen lapsi pääsi tutustumaan kortteihin. Lapset olivat kiinnostuneita korteista ja niiden tarinoista. Korteja nostaessaan ja kuvista keskustellessamme lapset jo välillä pyysivät, että "lue se tarina" tai kysyivät; "mitä siinä tarinassa lukee?" Lapset kuuntelivat tarinoita tarkasti. Heistä myös näki, että heille nousi paljon ajatuksia niistä. Lapset kertoivat paljon

omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan sekä esimerkkejä mieleen nousevista arkisista tilanteista. Oli mukava huomata, että jo tämän ikäiset lapset ymmärsivät luontevahvuuksien tarkoituksen ja olimme saaneet herätettyä heidän kiinnostuksensa niitä kohtaan.

Ensimmäisen pienryhmän kanssa huomasimme, että toteutuksemme oli hieman liian pitkä. Vaikka lapset olivat kiinnostuneita korteista, oli 45 minuuttia liian pitkä aika, varsinkin tälle ryhmälle, joka jäi tutustumaan kortteihin suoraan aamupiiristä. Toisen ryhmän kanssa käytimme hieman enemmän aikaa korteista keskusteluun ja lasten omien ajatusten kuunteluun, joten jätimme tekstien ja kuvien yhdistelyn kokonaan pois. Huomasimme tämän olevan toimivampi ratkaisu. Lapset jaksoivat innostua korteista vielä enemmän, kun he saivat tuoda omia ajatuksiaan enemmän julki. Opimme itse omasta toiminnastamme ja muutimme sitä heti parempaan, lapsilähtöisempään suuntaan.

Näin jälkikäteen ajateltuna kortteihin tutustuminen olisi voinut olla fyysisesti aktiivisempää. Vaikka lapset olivat aiheesta kiinnostuneita ja heille nousi paljon ajatuksia, monen lapsen keskittyminen alkoi olla vaikeaa puolen tunnin jälkeen. Pohdimme, miten olisimme saaneet toiminnasta vieläkin mielenkiintoisemman tai aktiivisemmän. Aktiivisemmän liikkumisen lisääminen kortteihin tutustuessa olisi tehnyt toiminnasta mielekkäämpää. Kun pohdimme esimerkiksi, miltä innostunut voisi näyttää, olisimme voineet kaikki yhdessä hyppiä tasajalkaa. Tällainen toimiminen olisi ehkä jättänyt myös luontevahvuuksista elävämmän jäljen lasten muistiin. Ratkaisuna tähän olisi mahdollisesti ollut myös se, että nyt ensimmäisellä kerralla olisi jättänyt korteissa olevien tarinoiden lukemisen vielä pois. Pohdimme, että ensimmäisellä kerralla kortteihin ja aiheeseen tutustuttaessa olisimme voineet keskittyä kuvan ja tarinan sijasta pelkkään kuvaan. Näin seuraavalla kerralla olisimme voineet jatkaa tarinoilla täydentämään aloittamaamme aihetta.

Arvioidessamme ensimmäistä ohjauskertaamme pohdimme, että olisimme muokanneet myös luontevahvuuskortteihin tutustumista. Jos olisimme ensimmäisellä kerralla tutustuneet luontevahvuuskortteihin ainoastaan niissä olevien kuvien ja luontevahvuussanojen avulla, näin seuraavalla kerralla olisimme voineet jatkaa tarinoiden läpikäymisellä, joka olisi täydentänyt aiempaa osaamista. Lapset olivat välillä ihmeissään siitä, etteivät korteissa olevat kuvat sopineet yhteen tarinoiden kanssa. Jos olisimme ensin tutustuneet vain kuviin, se olisi mahdollisesti selkeyttänyt asioita lapsille.

Toteutuksen lopussa kysyimme lapsilta, miltä kortit vaikuttivat ja saimmekin heti suoraa palautetta. Lapset sanoivat korttien olevan kivoja, mutta toisaalta niiden tarinoista tuli myös vähän surullinen mieli. Tässä kohdin oli mielestämme todella hienoa huomata, että

olimme onnistuneet siirtämään korttien nostattamia tunteita lapsille. Toiminnan aikana esimerkiksi myötätunnosta puhuessamme lasten ilmeet muuttuivat selkeästi. Loppupalaute suoraan lapsilta vahvisti asian.

Toinen ohjauskerta

Toisella kerralla, kun menimme päiväkotiin pitämään toimintaa, käytimme myös menetelmänämme luontevahvuuskortteja. Tällä kerralla pidimme kuitenkin toimintaa koko ryhmälle. Lähdimme toteuttamaan toimintaa suoraan toiminnallisen aamupiirin jälkeen. Koko ryhmän kanssa meillä oli enemmän toiminta-aikaa ja suunnittelimmekin tälle kerralle enemmän toimintaa.

Kun pidimme toimintaa koko ryhmälle, tavoitteenamme oli ryhmäytyminen ja ryhmähengen parantuminen vahvuuksien kautta. Ryhmässä oli vielä jonkun verran huomattavissa eriytymistä ja jonkinlaista vertailusta johtuvaa syrjimistä. Tavoitteenamme tälle kerralle oli, että ryhmässä jokaista lasta pidettäisiin yhtä tärkeänä ja ryhmään kuuluvana. Halusimme tuoda lapsille pohdintaa siitä, miten jokaiselta löytyy vahvuuksia ja miten on rikkaus, että me olemme erilaisia ja jokaisen vahvuudet ovat tärkeitä. Tavoitteenamme oli siis tällaisten ajatusten herättely. Ryhmän ohjaaminen siihen suuntaan auttaa myös kasvattajia työssään jatkossa. Pyrimme siihen, että kasvattajien olisi helppo jatkaa aloittamamme asian parissa myös jatkossa.

Tälle kerralle olimme kuitenkin suunnitelleet selkeästi liikaa toimintaa ja keskittymistä vaativaa ohjelmaa, eikä toteutus siis mennyt aivan kuten olimme suunnitelleet. Alkuperäisen suunnitelman mukaan olisimme toiminnallisen aamupiirin jälkeen lukeneet kirjan ja pohtineet siinä esiin tulleita vahvuuksia ja sen jälkeen käyneet läpi ne ja muut korteissa olevat luontevahvuudet. Tämän jälkeen tarkoituksemme oli, että lapset saavat antaa toisilleen kaveria kuvaavan luontevahvuuskortin, jonka jälkeen ajattelimme maalata luontevahvuuksiin liittyviä maalauksia.

Olimme varanneet aloitusta varten tietyn kirjan. Huomasimme, että kyseinen kirja oli vahingossa palautettu kirjastoon. Pohdimme siis aloituksen uudelleen. Aloitimme aamupiirin jälkeen toimintamme palauttamalla mieleen luontevahvuuksia korteissa olevien kuvien avulla – esim. kysymällä lapsilta: mitä luontevahvuutta tämä kuva kuvaa ja miksi? Lapset olivat aamupiirissä hyvin levottoman oloisia ja huomasimme tämän hetken olevan hankala keskittymiseen. Päätimme siis nopeasti muuttaa vielä suunnitelmaamme.

Olimme suunnitelleet kortin antamisen kaverille, mutta päätimme siirtyä korttien läpikäymisen jälkeen suoraan maalaustehtävään. Ajattelimme, että teemme ensin maalaamisen ja palaamme sitten antamaan luontevahvuuskortteja kavereille.

Annoimme siis lapsille ohjeistuksen luovaan tehtävään, jossa he saivat vapaasti tuoda esille omia ajatuksiaan. Tämän tehtävän voidaan kuvastaa kertovan luovuudesta, joka on myös yksi luontevahvuus. Annoimme jokaiselle lapselle tyhjät paperit ja maalaustarvikkeet. Ohjeistimme maalausten tekemistä siten, että jokainen maalaa paperille mitä tahansa, mitä itselle tulee mieleen luontevahvuuksista. Suunnittelun tukena sai käyttää luontevahvuuskorttien kuvia, jos muuten oli vaikeaa lähteä liikkeelle työssään.

Korttien kuvat ja tarinat inspiroivat lapsia. Maalauksissaan lapsilla oli usein maalattu kortteissa esiintyvä orava, joka oli esimerkiksi rehellinen. On tärkeää antaa lasten omille ajatuksille tilaa ja tuoda esille, että maalaus voi olla mitä vain, mitä lapselle itselleen tulee luontevahvuuksista mieleen. Tätä toteutettaessa on kuitenkin tärkeää, että lapset ovat jo saaneet opetusta ja harjoitusta luontevahvuuksiin liittyen. Kun maalaukset ovat valmiita, lapsia voidaan ikään kuin saduttamisen kautta houkutellessa kertomaan, mitä kuva esittää tai mitä siinä tapahtuu. Toiset lapset ovat innokkaita tarinankertajia, mutta on tietysti aina hyvä ottaa huomioon ujommat lapset. Tarinat on hyvä kirjoittaa muistiin lasten kanssa kahden kesken kuunnellen tarkkaan ja kirjoittamalla sanasta sanaan lasten tarinat. Näin kaikkien ajatukset tulevat esille joka tapauksessa jollain lailla. Ujommat lapset voivat yhteisesti halutessaan esimerkiksi näyttää maalaamaansa kuvaa, ilman että on pakko kertoa siitä sen enempää. Rohkeammat taas kertovat mielellään kaikille oman tarinansa.

Lapset lähtivät innoissaan maalaamaan ja maalauksista tulikin upeita – niissä tuli esille useita luontevahvuuksia. Aina kun kukin lapsi sai maalauksensa valmiiksi, kysyimme häneltä mitä luontevahvuutta se kuvaa ja miksi. Kirjoitimme heidän kertomuksensa maalauksen vierelle. Suurimmalle osalle lapsista oli helppoa kertoa maalauksestaan ja siitä, mitä luontevahvuutta se kuvaa. He osasivat myös kertoa, millä tavoin luontevahvuus tulee maalauksessa esille. Maalaushetki sujui hyvin ja lapset jaksoivat keskittyä hienosti työhönsä. Maalaaminen innosti lapsia selvästi. He myös nauttivat, kun saivat kertoa kuvastaan.

Tämän tehtävän tavoitteena oli herätellä lapsissa olevaa luovuutta ja sen kautta tuomaan esille heidän omia ajatuksiaan luontevahvuuksista. Halusimme antaa heille vapauden näyttää ja kertoa heidän omia näkökulmiaan luontevahvuuksista. Näin jokainen lapsi sai tuoda esille luontevahvuuksista juuri sen, mitä hänellä itsellään on siihen liittyen mielessä. Ajattelimme maalaamisen sopivan aiheeseen myös siksi, että joidenkin lasten on helpompi tuoda ajatuksiaan esille taiteen ja luovuuden kautta, kuin sanoin.

Kuva 5. Maalaus luontevahvuudesta reiluus

Kuvassa viisi ilmenee, miten yksi lapsista ymmärsi reiluden luontevahvuutena. Hän kertoi maalauksestaan näin: ”Isolla siilillä oli muffinssi, mut pienellä ei ollut. Pienellä siilillä oli paha mieli. Iso siili antoi muffinssin pienelle siilille.” Tässä esimerkissä ilmenee elävästi se, miten konkreettisesti lapsi on ymmärtänyt luontevahvuuden.

Kuva 6. Maalaus luontevahvuudesta rehellisyys.

Kuvassa kuusi ilmenee, miten eräs lapsi oivalsi rehellisyyden tärkeyden. Hän kertoi maalauksestaan näin: ”Aikuinen kysyi, kuka rikkoi ikkunan ja orava sanoi: se olin minä.” Tässä esimerkissä ilmenee se, miten lapsi oli oppinut ajattelemaan rehellisyyden merkityksen, vaikka totuuden kertominen ei aina olisikaan helppoa.

Maalaamisen jälkeen muutimme suunnitelmiamme. Suurin osa lapsista oli viimeisen maalauksen valmistuttua jo niin uppoutuneena sujuviin leikkeihinsä, että päätimme siirtää suunnittelemamme korttien antamisen kaverille seuraavaan kertaan. Ennen ruokailua keräännymme vielä lasten kanssa yhteen katsomaan ja kuulemaan jokaisen työstä. Jokainen sai näyttää oman työnsä, kertoa mitä luontevahvuutta se kuvaa ja miksi. Halutessaan sai kertoa teokseensa liittyvän tarinan. Huomasimme, että taide ja sadutus sen pohjalta toimi hyvin. Lapset olivat avoimia. Tämän työn pohjalta huomasimme myös, että luontevahvuussanat, sanojen merkitys ja niihin liittyvät tarinat ovat jääneet melko hyvin lasten mieleen. Kun kerrotut tarinat alkoivat olla jo lapsille tuttuja, uskomme myös luontevahvuuksien syvällisemmänkin merkityksen alkaneen pikkuhiljaa avautua.

Kuva 7. Lasten maalauksia luontevahvuuksista.

Arvioimme, että meillä oli hyvää, tavoitteellista ja suunniteltua toimintaa, mutta tälle kerralle olimme vain suunnitelleet sitä liikaa. Toiminnassamme olimme kuitenkin joustavia ja siirsimme joitain suunnitelmistamme seuraaviin kertoihin. Kuitenkin, kun toiminnastamme jäi pois luontevahvuuskorttien jakaminen toisille, tavoitteiden toteutumisenkin jäi puutteelliseksi - ryhmäytyminen ja ryhmähengen parantuminen. Toisaalta vaikutti siltä, että leikkitalanteet sujuivat sinä aamuna todella hyvin. Ja mikä onkaan parempi oppimistapa lapselle, kuin leikki. Olemme erittäin tyytyväisiä siihen, että lapset saivat ilmaista itseään ja että he nauttivat siitä niin paljon. Tälläkin kertaa luontevahvuudet tulivat tutummiksi, jonka seurauksena uskomme tämänkin tavoitteen pikkuhiljaa toteutuvan. Lapset muistavat jo tarinoita korttien takaa, mikä kertoo siitä, että olemme saaneet lasten mielenkiinnon heräämään teemaan liittyen. Kun lapset oppivat ymmärtämään enemmän luontevahvuuksista, he myös käyttävät niitä. Aikuisten esimerkin avulla omien luontevahvuuksien käyttö ja niiden nimeäminen itsessä ja muissa helpottuu.

Toisen ohjauskerran päätteeksi saimme toimeksiantajaltamme toiveen huoltajien konkreettisesta osallistamisesta. Pohdimme yhdessä hänen kanssaan, mikä voisi olla toimiva ja sekä huoltajille, että lapsille antoisa tapa. Päätimme antaa huoltajille tehtävän kotiin. Jokaisella ryhmän lapsella on oma vihko, jossa on heidän tekemiään tehtäviä, kuvia ja muuta. Vihon välityksellä halutaan tuoda näkyväksi lapsen toimintaa ja viestittää huoltajille lapsen arkeen liittyviä asioita päivähoitossa. Sinne voidaan laittaa myös pieniä koti-tehtäviä lapsille ja huoltajille tai pelkästään huoltajille lapseen liittyen. Annoimme toisen toteutuskerran jälkeen jokaiselle lapselle vihon kotiin ja kirjoitimme huoltajille tehtävän liittyen luonteenvahvuuksiin. Liitimme jokaiseen vihkoon tekemämme julisteen pienoiskoossa. Huoltajien tehtävänä oli tunnistaa omassa lapsessaan kolme julisteessa olevista luonteenvahvuuksista ja myös perustella valintansa. Näin pyrimme osallistamaan myös perheitä kasvatusyhteistyöhön.

Pyysimme valinnoille perustelut siksi, että perustelut tekevät valinnoista luotettavia. Perustelut myös konkretisoivat asioita lapsille. Kun saamme huoltajilta valinnat perusteluihin, voimme myös itse oppia näkemään lapsissa enemmän vahvuuksia. Kun vihot palautuvat päiväkotiin, ne luetaan yhdessä lapsiryhmän kanssa. Näin myös jokainen lapsi saa huomata, että meissä jokaisessa todella on luonteenvahvuuksia. Kasvattajat löytävät huoltajien kautta sekä omien havaintojensa avulla lapsista vahvuuksia ja tuovat niitä esille myös muiden lasten kuullen. Kasvattajan esimerkin avulla saamme lapset toimimaan samoin, sillä lapset mallintavat aikuisilta paljon. Hyvän huomaaminen muissa, myös vertaisissa, lisää lapsiryhmän ryhmähenkeä ja parantaa sitä kautta ryhmän toimivuutta. Hyvän palautteen saaminen niin aikuisilta, kuin vertaisiltaankin vahvistaa lapsen itsetuntoa ja lisää sitä kautta hyvinvointia. Jätimme vihkoihin tulleiden vastausten lukemisen kuitenkin ryhmän omille kasvattajille. He saavat lukea niitä lasten kanssa nyt, kun meidän ohjaamamme toiminta on jo päättynyt. Tämä on yksi tapa, jolla pyrimme jättämään Huomaa hyvä -menetelmän elämään.

Kolmas ohjauskerta

Kolmannella ohjauskerralla toteutimme toimintaa pienryhmille. Aikaa kummallekin pienryhmälle oli 45 minuuttia. Tälle kerralle olimme varanneet käyttöömmme päiväkodin salin. Salissa on enemmän tilaa, mikä oli tärkeää, koska suunnitelmiamme oli ottaa Huomaa hyvä -menetelmän harjoituksiin mukaan enemmän liikkuvuutta. Aloimme tavoitteellisesti

suunnitella toiminnasta liikkuvampaa, koska pidämme liikkumista tärkeänä osana varhaiskasvatuksen arkea ja olimme havainneet kyseisen lapsiryhmän kaipaavan enemmän toiminnallista tekemistä. Aloitimme toiminnan haarahipalla. Tämän tavoitteena oli lämmitellä ja saada lapset innostumaan toiminnasta. Tässä hipassa lapsilla oli mahdollisuus pelastaa kiinni jäänyt kaveri, jonka kautta tavoitteenamme oli myös saada heidät auttamaan toinen toistaan. Lapset innostuivat hippaleikistä toivomallamme tavalla. He osasivat hienosti pelastaa kavereita ja olisivat leikkineet tätä leikkiä pidempäänkin. Otimmekin tämän huomioon lopussa ja annoimme lasten leikkiä vielä uudelleen hetken tätä samaa kyseistä hippaa, kun toiminta-aikaa oli hieman jäljellä ennen ruokailua.

Hippaleikki on fyysisesti melko kuormittavaa, joten juoksemisen jälkeen istuimme hetkeksi kirjan äärelle ennen seuraavaa leikkiä. Olimme valinneet kirjan sen perusteella, että siitä oli mahdollista tunnistaa monia eri luonteenvahvuuksia, joita on myös luonteenvahvuuskorteissamme. Kirja oli melko lyhyt, eikä siinä ollut paljoa tekstiä, mutta lapset osasivat löytää kirjasta monta luonteenvahvuutta. Lukiessamme pysähdyimme kirjassa aina hetkeksi, kun esille nousi jokin luonteenvahvuus. Kysyimme lapsilta, mikä vahvuus voisi olla kyseessä. Tarvittaessa annoimme heille vinkkejä tai kaksi vaihtoehtoa, joista he saivat pohtia, kumpi voisi kuvata sadun henkilöä. Havainnollistimme löytynyttä vahvuutta myös tutkimalla kyseistä luonteenvahvuuskorttia. Lopuksi kävimme kaikki luonteenvahvuudet läpi korttien avulla.

Tämän tavoitteena oli saada lapset löytämään ja tunnistamaan luonteenvahvuuksia sadun hahmoista, jonka seurauksena lasten näkökulma luonteenvahvuuksista mahdollisesti laajentui ja monipuolistui. Huomasimme, että vahvuudet ovat sisäistyneet lapsille ja he osaavat jo soveltaa niitä myös muissa tarinoissa, ei vain korteissa olevissa. Lapset oivalsivatkin tarinassa esiintyviä luonteenvahvuuksia todella hyvin. Kun lapsi saa luonteenvahvuuden esiintyvyydestä monta eri esimerkkiä, lapsen on helpompi sisäistää luonteenvahvuuden merkitys.

Kirjan lukemisen jälkeen kiinnitimme kaksi luonteenvahvuuskorttia seinille eri puolille salia. Toisella seinällä oli esimerkiksi rohkeus -kortti ja toisella seinällä anteeksiantavuus -kortti. Ohjeistimme lapsille, että heidän tulee juosta aina sen luonteenvahvuuskortin luo, minkä ohjaaja sanoo. Näin luonteenvahvuudet tulevat sanoina tutuiksi ja lapset muistavat ne helpommin. Pikkuhiljaa lisäsimme seinillä olevien korttien määrää niin kauan, kuin leikki onnistui eli lapset muistivat, missä mikin vahvuus oli. Lapset innostuivat leikistä, ja saimmekin lisätä useampia kortteja eri puolille salia, sillä lapset juoksivat aina oikeaan suuntaan sanoessamme jonkin luonteenvahvuuden. Lapset olivat selvästi kiinnostuneita

vahvuuksista, sillä lapsi muistaa helpommin häntä kiinnostavia asioita. Lapset jaksoivat innostua leikistä pitkään ja heillä oli hauskaa.

Tämän harjoituksen tavoitteena oli siis yksinkertaisesti tuoda luontevahvuudet sanoina tutuiksi lapsille. Liikkuminen on lapsille luontaista ja sen kautta oppiminen on mielestämme hyvä tapa. Olimme huomanneet aiempien harjoitusten myötä, että luontevahvuudesta kertova tarina ja kuva ovat helposti lasten mielessä, mutta kyseinen luontevahvuus sanana ei. Siksi suunnittelimme tälle kolmannelle kerralle kyseistä harjoitusta. Valitsimme tähän leikkiin ne luontevahvuudet, jotka olimme huomanneet lapsille haasteellisimmiksi muistaa, esimerkiksi myötätunto ja anteeksiantavuus. Tämän harjoituksen tavoitteena oli siis tuoda lapsille luontevahvuussanat tutuiksi, jonka myötä niiden käyttö helpottuu.

Lopuksi kiinnitimme kaikki luontevahvuudet seinille eri puolille salia. Pyysimme lapsia menemään sen luontevahvuuskortin luokse, minkä vahvuuden itsessään kokee olevan. Jokainen lapsi löysi oman paikkansa melko helposti. Kun kaikki olivat löytäneet itselleen vahvuuskortin, kysyimme lapsilta, miksi he ovat valinneet itselleen juuri tämän luontevahvuuden. Kaikki eivät halunneet kertoa omia ajatuksiaan ja sekin oli sallittua. Kuulemamme ajatukset olivat kuitenkin ihanan aitoja ajatuksia lapsista itsestään. Yksi tyttö meni reiluus -kortin kohdalle. Hän perusteli valintansa hienosti: ”Kun me mennään äitin kanssa kauppaan ja sit mä ostan sieltä karkkia. Sit mä en kerro kenellekään, et me ostettiin karkkia mut sit mä annan mun veljellekin.”

On hienoa saada kasvattaa ja opettaa itseään arvostavia lapsia. Suomalaiset ovat usein hieman epävarmoja, eivätkä pidä ääntä omista vahvuuksistaan. Sen vuoksi tällaiset harjoitukset ovat hyviä, jotta jokainen oppii löytämään itsestään luontevahvuuksia jo varhaisessa vaiheessa, sillä kaikki lähtee lapsuudesta. Oli todella hienoa huomata, että lapset löysivät itsestään luontevahvuuksia ja olivat valmiita myös kertomaan niistä. Kun lapset oppivat löytämään itsessään luontevahvuuksia ja osaavat kertoa niiden ilmenemisestä, niiden löytyminen myös vertaisista helpottuu. Tämä harjoitus toimi myös hyvin siltana seuraavaan harjoituskertaan, jolloin lapset saivat antaa luontevahvuuskortteja vertaisilleen.

Neljäs ohjauskerta

Neljännellä, eli viimeisellä kerralla toteutimme toimintaa koko ryhmälle. Aloitimme suoraan aamupiiristä, jossa kävimme muistin virkistämiseksi läpi kortit ja niissä olevat vahvuudet. Tämän jälkeen siirryimme hieman toiminnallisempaan osuuteen. Ensin lapset saivat pohtia omia vahvuuksiaan, kuten edelliselläkin toimintakerralla. Nyt kuitenkin toteutimme sen eri tavoin. Näytimme yhtä luonteenvahvuuskorteista, esimerkiksi korttia 'sinnikkyys' ja annoimme lapsille tehtävän: jos koet olevasi sinnikäs, hypi viisi haara-perus hyppyä. Kävimme läpi kaikki kortit ja osallistimme myös lapsia kysymällä heiltä tehtäväideoita. Tavoitteenamme oli, että lapset pohtisivat omia vahvuuksiaan. Otimme tälläkin kerralla mukaan liikuntaa, koska olemme vahvasti sitä mieltä, että liikunnallisuutta on hyvä ja tärkeä lisätä lasten arkeen. Lisäksi liikkuminen on lapselle ominainen tapa itsensä ilmaisuun. Kaikki lapset eivät välttämättä osaa ilmaista ajatuksiaan sanoin yhtä hyvin kuin toiset. Näin ujommatkin lapset pääsivät tuomaan esille omia vahvuuksiaan ja saivat kokea olevansa osallisena ryhmän toiminnassa ilman, että olisivat kuitenkaan olleet huomion keskipisteenä tahtomattaan. Lapset lähtivät innostuneesti mukaan toimintaan. Huomasimme myös, että ainakin osa lapsista todella kuunteli tehtävänannon ja siihen liittyvän vahvuuden, eivätkä esimerkiksi hyppineet joka kerta, vaan vain silloin, kun kokivat luonteenvahvuuden osaksi itseään. Viimeisten korttien kohdalla toiminta meni hieman levottomaksi, joten päädyimme toteuttamaan seuraavaksi rauhallisemman toiminnan tilanteen rauhoittamisen vuoksi.

Aloitimme luonteenvahvuuskorttien antamisen kavereille. Tavoitteena oli, että lapset oppisivat huomaamaan hyvän toisessa ja myös kertomaan sen toiselle ääneen. Positiivisen sanoittaminen on usein haastavampaa kuin negatiivisen, joten tämä on hyvää harjoitusta ihan jokaiselle. Otimme aina yhden lapsen kerrallaan eteen ja kysyimme häneltä, minkä luonteenvahvuuskorteista hän antaisi esimerkiksi Matille. Kun Matti oli saanut kortin, kysyimme taas häneltä, minkä kortin hän haluaisi antaa esimerkiksi Minnalle. (Nimet muutettu.) Näin varmistimme sen, että jokainen sai antaa kortin, eikä kukaan myöskään jäänyt ilman korttia. Tässä on tärkeää myös se, ettei kukaan joutunut kokemaan tunnetta siitä, että jäi kaveriporukassaan viimeisenä valituksi. Otimme kaikki lapset johdonmukaisesti järjestyksessä mukaan, jottei kenellekään päässyt syntymään sellaista tunnetta, että hän olisi huonompi kuin muut.

Luonteenvahvuuksien tunnistaminen kaverista osoittautui vielä haastavaksi tässä ryhmässä. Olimme ajatelleetkin tämän olevan hankalin osuus, mutta päätimme silti kokeilla.

Jos lapsi ei millään tuntunut löytävän sopivaa korttia kaverille, pyysimme hänelle toista kaveria apuun kortin valintaan. Olimme myös itse tukena valinnassa. Kun kyseiselle lapselle oli löytynyt kortti, pyysimme kortin valinnutta lasta vielä kertomaan valinnastaan. Kaikki eivät osanneet perustella valintaansa, mutta se ei haitannut, sillä tavoitteenamme olikin enemmän näiden ajatusten herättely: mikä siinä kaverissa on hyvää? Päättävöittemme koko toiminnallemme oli haastava: lapset oppivat huomaamaan hyvän toisessa ja kertomaan sen kaverille. Tämä tavoite ei vielä aivan täyttynyt, mutta uskomme kuitenkin, että kun tätä tehdään jatkossa uudelleen jonkin ajan kuluttua, päästään taas lähemmäs tavoitetta. Uskomme harjoituksemme saaneen lapsissa aikaan paljon ajatuksia. Vaikka he eivät välttämättä osanneet vielä löytää tai nimetä luontevahvuuksia kaveristaan, niin viimeistään nyt he ainakin tietävät, että se on mahdollista ja voivat pohtia niitä mielessään. Jokainen varmasti ajallaan oppii niitä löytämään ja myös nimeämään.

Olimme suunnitelleet viimeiselle kerralle vielä muutaman ohjelman, jotka jo suunnitteluvaiheessa päätimme ottaa mukaan vain, mikäli aikaa ja keskittymiskykyä ryhmässä vielä on. Koska kortin antaminen kaverille osoittautui haastavaksi ja aikaa vieväksi toiminnaksi, lasten keskittyminen alkoi herpaantua sen harjoituksen jälkeen. Jätimme siis toteutuksesta pois vahvuusaliaksen, vahvuuspantomiimin ja tehtävän, jossa lapset olisivat saaneet parin kanssa näyttää, miltä vahvuudet heistä näyttäivät. Esimerkiksi ystävällisyyttä tai myötätuntoa olisi voinut näyttää halaamalla tai innostusta hyppimällä. Näiden kautta tavoitteenamme olisi ollut, että vahvuudet tulisivat lähemmäs lapsen ajatusmaailmaa ja lapset pohtisivat konkreettisia keinoja käyttää vahvuuksia arjessa. Nämä harjoitukset päätimme kuitenkin laittaa tuottamiimme toimintaohjekortteihin, jotta ryhmän kasvattajat voivat niitä kokeilla ryhmässä myöhemmin.

Toiminnan jatkuvuuden varmistaminen

Toimeksiantajamme esitti meille jo toimintamme alkaessa toiveen, että tekisimme ryhmälle jonkun isomman, yhteisen ja pitkäaikaisen tehtävän liittyen luontevahvuuksiin ja näin ollen Huomaa hyvä -toimintamalliin. Suunnittelimme yhdessä toimeksiantajamme kanssa, että teemme luokan seinälle puun, johon lasten on yhdessä tarkoitus kerätä mahdollisimman monta omenaa. Teimme puun valmiiksi viimeiselle kerralle. Viimeisen kertamme lopuksi esittelimme lapsille askartelemamme puun, jonka asetimme luokan seinälle. Olimme osallistaneet lapsia ottamalla heidät mukaan askartelemaan siihen omenoita.

Kerroimme lapsille, että puu on niin sanottu vahvuuspuu, johon he yhdessä voivat kasvattaa omenoita. Joka kerta kun he huomaavat itsessään tai kaverissaan esiin tulleita luontevahvuuksia, heidän tulee kertoa siitä kasvattajalle ja jutella niistä yhdessä, niin saatte puuhun yhden omenan. Kiinnitimme puuhun valmiiksi jo kaksi omenaa. Kerroimme lapsille ryhmässä tapahtuneiden esimerkkien kautta, miksi he saivat vahvuuspuuhunsa jo nyt kaksi omenaa. Kannustimme lapsia keräämään puun täyteen omenoita. Näin ryhmässä voidaan jatkaa vahvuustyöskentelyä sekä korttien, että puun avulla. Olimme sopineet jatkotyöskentelystä ryhmän opettajan kanssa. Kun esittelimme puuta lapsiryhmälle, sovimme heidän kanssaan tavoitteen omenien määrästä ja siitä, mitä saavutetusta tavoitteesta seuraa. Ensimmäiseksi tavoitteeksi lapsille muodostui kerätä puuhun kymmenen omenaa. Kun he ovat saaneet tavoitteen täytettyä, he pääsevät retkelle seikkailupuistoon. Lapset olivat innoissaan siitä, että saivat itse vaikuttaa tavoitteen täyttymisen seurauksiin, eli palkintoonsa. Sovimme lasten ja ryhmän kasvattajien kanssa, että tavoitteen täytyttyä he voivat jatkossa tehdä yhdessä uusia tavoitteita. Tällainen toiminta lisää ryhmän yhteisöllisyyttä, mutta myös kannustaa luontevahvuuksien huomiointiin ja niiden käyttöön.

Lopuksi annoimme lapsille positiivista palautetta heidän toiminnastaan kanssamme ja kiitimme lapsia kivoista yhteisistä hetkistä. Tämä lopetus oli tärkeä osa toimintaamme. Halusimme jättää lapsille myönteisen ajatuksen luontevahvuuskasvatuksesta ja toimia myös mallina hyvän sanoittamisesta lapsille. Kasvattajan on tärkeä muistaa myös itse kiittää ja kehua lapsia hyvästä toiminnasta riittävän usein. Kun kasvattaja huomaa lapsessa olevan hyvän ja sanoittaa sen, lapset voivat mallintaa hänen toimintaansa ja oppia toimimaan hyvällä tavalla arjen tilanteissa.

Kun olimme toteuttaneet kaikki toimintahetket, laadimme toimintaohjekortit. Toimintaohjekortteja tuli yhteensä kahdeksan: Juokse kortin luo, Luontevahvuuskortti kaverille, Vahvuuksista maalaukseen, Vahvuudet tutuiksi sadun kautta, Minun vahvuuteni, Vahvuusalias, Vahvuuspantomiimi sekä Jos oot rohkea niin... Kortteihin pyrimme kirjaamaan kasvattajille mahdollisimman selkeästi ohjeen toimintaa varten. Kirjoitimme jokaiseen korttiin lyhyesti myös toiminnan tavoitteen. Nämä ohjeet, kortit, juliste ja vahvuuspuu auttavat kasvattajia jatkamaan aloittamaamme toimintaa Huomaa hyvän parissa.

5.4 Tulokset ja tuotosten viimeistelyvaihe

Olemme nyt kokeilleet melko monenlaista toimintaa liittyen Huomaa hyvä -menetelmään, jonka tarkoituksena on lisätä lasten luontevahvuuksien tunnistamista ja niiden merkityksen sisäistämistä. Näistä seuraa myös vahvuuksien käyttö ja niiden nimeäminen itsessä ja muissa. Varhaiskasvatuksessa ollaan jo jonkin verran siirrytty ja koko ajan siirrytään opetukseen, jossa kaikkea opetellaan yli ainerajojen. Pyrimme ottamaan tämän huomioon myös toiminnassamme ja luontevahvuuskasvatuksessa. Olemme tyytyväisiä siihen, että olemme kyenneet lapsilähtöisesti muuttamaan suunnittelemaamme toimintaa sen mukaan, mikä on ollut tarkoituksenmukaista. Olemme ottaneet huomioon lasten vireystason ja siitä lähtöisin olemme tehneet nopeitakin ratkaisuja toiminnan muuttamiseksi lapsiryhmälle sopivaksi. Toimintaa suunnitellessa olemme pohtineet toimintoja, joista juuri tämä ryhmä hyötyisi ja joiden avulla juuri tämä ryhmä parhaiten oppisi.

Toinen meistä oli samassa päiväkodissa harjoittelussa samaan aikaan, kun toteutimme toimintaa. Uskomme, että sillä oli myös jonkin verran vaikutusta siihen, miten hyvin lapset oppivat ymmärtämään luontevahvuuksia. Kun on joka päivä lasten kanssa ja käyttää luontevahvuuksia puheessaan ja vaihtelevasti tuo myös vahvuuskortteja mukaan arjen tilanteisiin, niiden soveltaminen tulee varmasti lapsillekin helpommaksi.

Huomasimme joissakin arjen tilanteissa sen, miten hyvin jotkut lapset sisäistivät luontevahvuuksien merkityksen ja oppivat myös käyttämään niitä – niin puheessaan, kuin toiminnassaankin. Eräänä päivänä, kun olimme lasten kanssa pukemassa ulos lähtiesämme, erään lapsen hanskat olivat kadonneet. Etsimme niitä pitkään yhdessä ja kun viimein löysimme ne, kyseinen lapsi sanoi: ”Kun me jaksettiin sinnikkäästi etsiä, niin me löydettiin ne!” Lapsi oli selvästi yhdistänyt sinnikkyuden termin omaan arkiseen toimintaansa ja osasi ajatella sen olevan myös itseään ja kasvattajaa yhdistävä ominaisuus.

Toinen hyvin mieleen jäänyt tilanne tapahtui ruokapöydässä. Yhdellä ryhmän lapsista ruokailutilanteet ovat aina hieman haastavia, syöminen on vähäistä ja maistaminenkin joskus vaikeaa. Tämän lapsen vieressä ollut poika sitten kannusti ja sanoi: ”Oo vaan rohkea ja maista!” Edellisessä esimerkissä näkyy myös ryhmän sisällä tapahtuva kannustus, joka lisää ryhmähenkeä. Tämä oli alun perinkin yksi tavoitteistamme.

Lapset jonkin verran ihmettelivät sitä, miksi joidenkin luontevahvuuskorttien kuvat ja tarinat eivät täysin kohdanneet. Mietimme toimintamme jälkeen, olisiko tarinat kuitenkin pitänyt kirjoittaa sellaisiksi, että ne kertovat juuri kyseisestä kuvasta. Päädyimme kuitenkin siihen, että kun tarinat ja kuvat ovat erillisiä, niiden kautta tulee helpommin pohdittua kyseistä vahvuutta eri näkökulmista. Myös toimeksiantajamme oli samaa mieltä asiasta. Kaksi näkökulmaa samaan aiheeseen sekä kuvan ja tarinan erillisyyttä lisäävät myös korttien käyttömahdollisuuksia. On mahdollista ensin yhdessä lasten kanssa pohtia oma tarina kuvalle, jonka jälkeen voidaan lukea toinen kyseisestä luontevahvuudesta kertova tarina kortin takaa. Näiden pohdintojen kautta siis päädyimme jättämään korttien tarinat alkuperäiseen muotoonsa, emmekä lähteneet kehittämään niihin uusia.

Kuva 8. Esimerkkejä korttien kuvien ja tarinoiden erilaisista näkökulmista.

Kun olimme toteuttaneet kaikki toimintakerrat päiväkodilla, arvioimme vielä itsenäisesti luontevahvuuskortteja: niiden ulkomuotoa ja toimivuutta. Olimme valmistaneet aikaisemmin vain yhden luontevahvuuskortin, mutta saamamme palautteen ja omien pohdintojemme jälkeen päätimme valmistaa lopullisista korteista juuri sellaiset, kuin ensimmäisetkin olivat. Tulosten pohjalta teimme loput luontevahvuuskortit: tulostimme, leikkasimme, ja laminoimme ne valmiiksi. Tällä tavoin olimme toimineet myös ensimmäisten korttien kanssa ja huomanneet, että kortit olivat siistit ja hyvin käyttöä kestävä. Viimeistelimme myös toimintaohjekortit samalla tavoin ja toimitimme ne toimeksiantajallemme.

Kuva 9. Vahvuuspuu.

Vieraillessamme ryhmän tiloissa havaitsimme vahvuuspuun omenoiden lisääntyneen. Havaintomme toi luontevahvuuksien sisäistämisen ja käytön osalta tulokset näkyväksi. Lisäksi se toi ilmi sen, että tavoitteemme toiminnan jatkuvuudesta on täyttynyt. Lapset esittelivät innoissaan, kuinka monta omenaa ovat jo keränneet ja kuinka monta vielä puuttuu ennen ensimmäiseen tavoitteeseen pääsyä. Näiden havaintojen pohjalta huomasimme, että lapset ovat selkeästi sisäistäneet vahvuudet osaksi omaa arkeaan ja osaavat käyttää niitä tavoitteiden saavuttamiseksi.

6 KEHITTÄMISTYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI

6.1 Kehittämistyön tuotosten arviointi

Kehittämistyömme tuotoksena syntyivät luontevahvuuskortit, korttien toimintaohjeet kasvattajille sekä seinälle kiinnitettävä juliste. Teimme kaikki tuotokset samalla tyylillä ja käytimme niissä samaa fonttia ja punaisia reunuksia. Käytimme myös samoja kuvia kaikkiin niihin tuotoksiin, joihin kuvia tuli. Havaitimme tämän hyväksi, sillä lapset osasivat heti yhdistää esimerkiksi korttien ja julisteen kuuluvan samaan teemaan.

Olemme tyytyväisiä laatimiimme luontevahvuuskortteihin. Saimme päiväkodin johtajalta ja muulta henkilöstöltä omia ajatuksiamme täydentävää palautetta: kortteja on helppo käyttää ja ne ovat lapsille sopivia. Myös korttien koko oli mielestämme toimiva ja huomasimme sen myös käytännön työssämme. Kortit ovat tarpeeksi isot, jotta korteissa olevat kuvat näkyvät hyvin lapsille, mutta ne mahtuvat kuitenkin hyvin esimerkiksi jonkinlaiseen kangaspussiin, josta lapset voivat niitä nostaa. Korteissa olevista kuvista saimme myös omaa ajatustamme vahvistavaa palautetta: kortit sopivat juuri pienten lasten kanssa käytettäväksi.

Aluksi valmistimme vain yhden luontevahvuuskortin täysin valmiiksi ja pohdimme, että muiden korttien kokoon ja ulkoasuun on siten vielä mahdollisuus vaikuttaa. Kun pyysimme palautetta luontevahvuuskorteista päiväkodin kaikilta kasvattajilta, yksi heistä toi esille ajatuksen, että olisiko parempi, jos korttien teksteissä olisi käytetty isoja tikkukirjaimia lukemisen helpottamiseksi. Otimme palautteen vastaan ja arvioimme sitä käytännön työssämme. Huomasimme, että jokainen lapsista, jotka osasivat muuten lukea, osasivat lukea myös korteissa olevia tekstejä. Muotoilija, joka oli piirtänyt korttien kuvat, oli valinnut fontin, joten se oli visuaalisesti paras korttien ulkomuotoon. Tämän vuoksi jätimme korttien tekstit alkuperäiseen muotoonsa.

Luontevahvuuskorttien rinnalle teimme toimintaohjekortit, joita syntyi kahdeksan kappaletta. Laatimamme ohjeet ovat mielestämme selkeät ja helposti toteutettavissa ilman suuria etukäteisvalmisteluja. Toimintaa toteutettaessa ei myöskään tarvita luontevahvuuskorttien lisäksi juurikaan välineitä. Myös toimeksiantajamme oli tyytyväinen saadessaan ohjeet, joiden kanssa he voivat helposti jatkaa työskentelyä luontevahvuuksien parissa. Olemme tyytyväisiä korteissa olevien ohjeiden monipuolisuuteen, toimivuuteen, yksinkertaiseen toteuttamiseen ja selkeyteen. Koemme myös ohjeiden määrän hyväksi.

Niitä on riittävästi, jotta niillä on mahdollista jatkaa toimintaa jonkin aikaa. Niitä ei ole toisaalta myöskään liikaa, jotta kasvattajan kynnys uusien ohjeiden ja toimintojen käyttämiseen ei ole liian suuri.

Seinälle kiinnitettävä juliste onnistui myös hyvin. Teetätimme julisteesta A2 kokoisen. Koko on mielestämme riittävän suuri, jotta se kiinnittää lasten huomion ja jotta siinä olevat kuvat näkyvät hyvin. Juliste ei ole kuitenkaan liian suuri, jotta se ei vie koko seinää ryhmän pienistä tiloista. Kuvan laatu ehkä hieman kärsi, kun se suurennettiin julistekokoon, mutta ei mielestämme häiritsevästi. Havaitimme myös lasten heti ensimmäisestä päivästä lähtien tutkivan julistetta, joten olemme tyytyväisiä saatuamme aikaan lapsia omaehtoisesti kiinnostavan lopputuloksen.

6.2 Kehittämistyön prosessin arviointi

Kehittämistyöprosessimme toteutui kokonaisuudessaan siinä aikataulussa kuin olimme suunnitelleetkin. Aikataulu oli alun perinkin tiukka, koska halusimme nopeuttaa kehittämistyömme valmistumista. Pyrimme pitämään kiinni jokaisen työvaiheen valmistumisesta aikataulussa, jotta koko prosessi ei venyisi. Kehittämistyöprosessimme alkoi lokakuussa 2016 ja päättyi toukokuussa 2017. Saimme kaiken toteutettua suunnitellussa aikataulussa.

Aikataulullisesti teimme luontevahvuuskortit melko viimekädessä. Olimme alkuperäisessä suunnitelmassamme ajatelleet, että kortit ja juliste tulisivat valmiiksi helmikuun aikana. Käytännössä luontevahvuuskorttien valmistamiseen kului kuitenkin enemmän aikaa kuin olimme alun perin ajatelleet. Saimme kortit ja julisteen koneelle valmiiksi helmikuun loppuun mennessä. Maaliskuun ensimmäisellä viikolla teetätimme julisteen sekä tulostimme ja laminoimme kortit käyttövalmiiksi. Aloitimme toimintamme päiväkodissa kuitenkin vasta 6. maaliskuuta, johon mennessä saimme siis tarvittavat tuotokset valmiiksi. Korttien valmistuminen aikataulussa oli hyvin tärkeää, sillä aikataulumme mukaan ehdimme toteuttaa toimintaa päiväkodissa ainoastaan kolmena viikkona, mahdollisuuksiemme mukaan yhtenä tai kahtena päivänä viikossa. Tavoittemme oli kuitenkin toteuttaa toimintaa vähintään neljänä päivänä, jotta ehtisimme kokeilla mahdollisimman monia toimintatapoja laatimiemme luontevahvuuskorttien kanssa.

Jälkikäteen ajateltuna olisimme voineet panostaa enemmän lapsiryhmän kanssa työskentelyyn. Olisi ollut hyvä suunnitella kentällä toteuttamaamme toimintaa enemmän kokonaisuutena. Esimerkiksi jo ennen ensimmäistä kertaa olisimme voineet suunnitella kaikki toimintakerrat jo tarkemmin ja sitten mahdollisuuksien tai tarpeiden mukaan muokata ja tarkentaa suunnitelmia. Jos olisimme tehneet ennen toimintatuokioiden alkamista paremman suunnitelman kokonaisuudesta, olisi ehkä tullut vähemmän sellaisia ajatuksia, että joku toinen toiminta olisi pitänyt toteuttaa ennen jotakin toista niiden toimivuuden kannalta. Esimerkiksi kolmannella, eli toiseksi viimeisellä toimintakerralla leikimme leikkiä, jossa oli kiinnitetty luonteenvahvuuskortteja eri puolille salia, ja aina kun huusimme jonkun luonteenvahvuuden, lasten oli juostava sen kortin luo. Tämän leikin tavoitteena oli saada luonteenvahvuudet sanoina tutuiksi lapsille. Voi olla, että jos olisimme toteuttaneet tämän jo aikaisemmin, ensimmäisellä tai toisella kerralla, sen tavoite olisi täyttynyt vielä nykyistäkin paremmin. Toisaalta muutimme jatkuvasti toimintaamme jopa sen aikana tilanteen mukaan ja kykenimme nopeisiin muutoksiin lapsiryhmän tarpeiden mukaan. Olemme tyytyväisiä lapsilähtöisyyden ajatteluun toiminnassamme.

Toiminta-aikamme kentällä oli melko lyhyt, vain kuukauden verran, johon mahtui neljä toimintatuokiota lapsiryhmän kanssa. Ehdimme kuitenkin näillä kerroilla toteuttaa toimintaa monipuolisesti ja tuoda luonteenvahvuuskortteja tutuiksi monin eri tavoin. Yhdistimme luonteenvahvuusopetukseen esimerkiksi liikuntaa, taidetta, matematiikkaa ja kieltenkehityksen tukemista. Kuitenkin meillä oli suunniteltuna vielä joitakin pelejä ja leikkejä, joita emme ehtineet toteuttaa. Emme ehtineet pelata esimerkiksi vahvuusaliasta tai -pantomiiimia lasten kanssa. Tämä kuitenkin johtui myös siitä, että muutimme toimintaamme usein väljemmäksi lasten vireystason puutteellisuuden vuoksi. Koemme, että oli tärkeää ajatella lapsilähtöisesti ja muuttaa toimintaa lasten tarpeista käsin. Liitimme vahvuusaliaksen ja -pantomiiimin ohjeet kuitenkin osaksi kasvattajien toimintaohjekortteja, koska uskomme niiden toimivan, sillä ne toimivat pääpiirteissään kuten tavallinenkin alias tai pantomiimi, joita on kyseisen lapsiryhmän kanssa jo harjoiteltu. Olisi tietysti ollut joka tapauksessa hyvä kokeilla niitä myös itse.

Olimme suunnitelleet monille kerroille liikaa toimintaa, mikä on tietenkin parempi kuin liian vähän. Tämä on kuitenkin syy siihen, että olimme ajatelleet meillä olevan aikaa kokeilla useampia toimintaohjeita, mitä lopulta sitten ehdimmekään. Tällaisten ajatusten vuoksi olisimme voineet miettiä suunnitelmassamme vielä hieman tarkemmin aikataulua. Mahdollisesti olisimme voineet tiivistää tietoperustan kirjoittamista ja käyttää osan siitä

ajasta kentällä työskentelyyn. Toisaalta aikataulumme oli jo valmiiksi tiukempi nopeuttamisen vuoksi, joten kaiken kaikkiaan olemme tyytyväisiä lopputulokseen.

Toinen meistä oli samaan aikaan harjoittelussa kyseisessä päiväkodissa, joka helpotti työtämme: päiväkotit ja päiväkotiryhmä olivat toiselle meistä tuttuja. Tiesimme jo valmiiksi lasten luonteista ja luontevahvuuksista jotain, mikä helpotti työtämme: tutustumiseen ei kulunut niin paljon aikaa, vaan pääsimme heti lähtemään liikkeelle korteista ja niiden kanssa työskentelystä. Kun toinen oli valmiiksi tuttu lapsiryhmässä ja vain toinen tuli vieraina, se helpotti myös lasten keskittymistä ja suhtautumista. Jos ryhmään olisi yhtäkkiä tullut kaksi suhteellisen vierasta ihmistä ohjaamaan toimintaa, lasten keskittyminen olisi mennyt varmasti enemmän tutustumiseen ja tarkkailuun.

Kun työskentelymme kentällä päättyi, tutkimme dokumentoimiamme asioita. Olemme tyytyväisiä, että olimme kirjoittaneet tapaamisistamme ja jokaisesta toimintakerrasta sekä ennen: suunnitelma ja työnjako, että jälkeen: toiminnan kulku ja arviointi. Niiden dokumenttien pohjalta varsinaisen kehittämistyön raportointi oli helpompaa. Myös valokuvaamamme dokumentit helpottivat työtä ja toivat paremmin esille ohjaukset ja toteutusta.

Kokonaisuudessaan prosessi eteni hyvin ja tasapuolisesti. Molemmat meistä tekivät juuri ne tehtävät mitä oli sovittu, saimme sovittua riittävästi yhteisiä tapaamisia kehittämistyömme työstämiseen ja kumpikin meistä teki työtä oma-aloitteisesti. Joitakin asioita olisi tietysti voinut tehdä ja suunnitella paremmin, mutta onnistuneet tuotokset ja hyvän palautteen saaminen toimeksiantajaltamme koko prosessin ajan saivat meidät olemaan tyytyväisiä kehittämistyöprosessiimme.

Haasteena kehittämistyöraportissamme näimme sen kirjoittamisen oikeaan ja selkeään muotoon. Rakensimmekin sitten oman kehittämistyömme itse parhaaksi näkemällämme tavalla, mutta kuitenkin hyödyntäen aikaisempia Turun ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelijoiden tekemiä opinnäytetöitä. Tekstin sisällöstä oli myös joitakin kysymyksiä, mutta ne saimme kuitenkin ratkaistua. Pohdimme myös sen ulkoasua. Halusimme siitä selkeästi luettavan, mutta päätimme kuitenkin elävöittää ja konkretisoida sitä valokuvaamiemme dokumenttien avulla. Tällaisten ajatusten pohjalta rakensimme kehittämistyöraporttimme sen lopulliseen muotoon.

6.3 Tulosten tarkastelu suhteessa tavoitteisiin ja tietoperustaan

Lähdimme lapsiryhmän kanssa liikkeelle luontevahvuuksiin tutustumisesta ja siitä kuljimme kohti sitä, että lapset tunnistavat luontevahvuuksia itsessään ja muissa. Tämän etenemisprosessin mielessä pitäminen oli lähtökohtana kehittämistyössämme saamillemme tuloksille. Luontevahvuuksien tiedostaminen ja niiden löytäminen itsessä ovat kuitenkin edellytys niiden tietoiseen käyttöön. Kehittämistyömme tavoitteena oli kehittää sellaisia toimintamalleja arkeen, joiden kautta saamme ryhmän lapset huomaamaan hyvää sekä itsessä, että muissa. Tavoitteena oli, että lapset myös oppisivat sanoittamaan näitä asioita niin itsessä, kuin muissakin. Lisäksi tavoitteenamme oli, että toimintamalleja voitaisiin jatkaa meidän työskentelymme jälkeen.

Jo aiemmin esiin nostamissamme esimerkeissä mielestämme korostuu näiden tavoitteiden täyttyminen. Aiemmin kuvaamamme tilanne lapsesta, jonka hanskat olivat hukassa, mutta ne kuitenkin löytyivät lapsen ja ohjaajan etsittyä niitä. Pojan kommentti: ”me löydettiin ne, kun jaksettiin sinnikkäästi etsiä!” kertoo mielestämme monella tavoin tavoitteisiimme pääsystä. Ensinnäkin, poika oli sisäistänyt luontevahvuuden tarkoituksen ja osasi liittää sen arjen tilanteeseen. Toiseksi, hän osasi iloita onnistumisestaan ja sanoittaa vahvuutensa. Kolmanneksi, hän käytti me-muotoa, joka kertoo siitä, että hän osasi nähdä vahvuuden myös toisessa ja liittää sen heidän yhteiseksi vahvuudekseen. Juuri nämä oivallukset ja yhteiset onnistumisen kokemukset vahvistavat ryhmähenkeä ja tuovat sen jäsenten keskuuteen yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Toisessa esimerkissä, jossa poika rohkaisi vieruskaveriaan maistamaan ruokaa sanomalla: ”maista vain rohkeasti” poika oli selvästi ymmärtänyt rohkeuden olevan juuri niitä arjen tilanteissa tapahtuvia tekoja, joissa vähän jännittää, mutta silti yritetään. Poika kannusti kaveria vahvistamaan itsessään rohkeuden luontevahvuutta. Kuten tietoperustassamme tulee esille, positiivisen palautteen voima on hyvin suuri. Kun se palaute vielä tulee omalta vertaiseltaan, on se lapselle iso asia.

Tavoitteenamme oli kehittää vahvuusperustaisia toimintamalleja varhaiskasvatuksen arkeen. Koemme, että tämän tavoitteen olemme saaneet täytetyksi kehittämistyön tuotosten myötä. Kehitimme tuotoksia kokeilemalla niiden toimivuutta päiväkodin lasten kanssa. Asetimme jokaiselle ohjaukskerralle sekä yhteisiä, että yksittäisiä tavoitteita, jotka kaikki auttoivat meitä pääsemään tähän lopulliseen tavoitteeseen: kehittää toimintamalleja, jotka todella toimivat. Joka ohjaukskerralla olemme nähneet, miten lapset oppivat ja

alkavat sisäistää luontevahvuuksia erilaisten ohjaamiemme toimintojen kautta. Tulokset näyttävät, että kehittämämme toimintamallit ovat sopivia käytettäväksi varhaiskasvatuksen arjessa. Kehittämämme kortit ovat helppokäyttöisiä ja toimivia päiväkodin kasvatustajien työvälineitä. Aloittamamme toiminnan jatkumisella hyvän huomaaminen ja luontevahvuuksien käyttö tulevat osaksi toimeksiantajapäiväkotia ja lasten arkea varhaiskasvatuksessa.

Tavoitteenamme oli myös, että toimintaa olisi helppo jatkaa meidän työskentelymme jälkeen. Tuottamamme materiaali on onnistunutta tämän tavoitteen täyttymiseksi. Lisäksi tehtävä, jonka annoimme huoltajille lapsensa luontevahvuuksista kertomisesta, on jo valmis jatkosuunnitelma kasvattajille toiminnan jatkamista varten. Kasvattajilla on jotain konkreettista, mistä jatkaa työskentelyä Huomaa hyvän parissa. Uskomme, että huoltajilta saaduista kertomuksista he saavat hyviä näkökulmia lasten vahvuuksista ja uusia ulottuvuuksia luontevahvuuksien työstämiseen.

Huomasimme myös, että järjestäessämme toimintaa, joka tukeutui tietoperustaamme, pääsimme kohti tavoitteitamme ja saimme toivomiamme tuloksia: huomasimme lasten oppimisen monissa eri tilanteissa. Esimerkiksi satujen käyttö ja satuhahmojen luontevahvuuksiin tutustuminen luontevahvuusopetuksessa sai lapset näkemään luontevahvuuksia monista eri näkökulmista.

Kehittämistyömme perustuu Huomaa hyvä -menetelmään. Huomaa hyvä -menetelmä perustuu positiiviseen psykologiaan, johon taas positiivinen pedagogiikka pohjautuu. Positiivisen pedagogiikan yhtenä periaatteena on, että lapselle tarjotaan mahdollisuus näyttää ja tuoda ilmi tunteitaan ja kokemuksiaan erilaisin keinoin. Toimintaa ohjatessamme huomasimmekin, miten tärkeää sen periaatteen huomioiminen on. Kun järjestimme monipuolista ja ainerajoja ylittävää toimintaa, jokainen lapsi sai tuoda itseään ja omia ajatuksiaan ilmi jollakin keinoin – liikkuen, puhuen, taiteillen tai esittäen. Huomasimme tämän tärkeäksi, jotta lasten havainnointi ja ymmärtäminen olisi tasa-arvoista ja kaikkien oppimistyyliä huomioon ottavaa.

Pidimme monipuolisen toiminnan ohjausta ensisijaisen tärkeänä myös siksi, että tällainen jokaisen oppimistyylin huomioiva kasvatus ja opetus lisäävät myös lapsen itsetuntoa. Kun huomioimme lasten erilaiset tarpeet toteuttamalla monipuolista toimintaa, kaikki lapset saivat onnistumisen kokemuksia. Lisäksi saimme myös sanoittaa niitä lapsille.

Kuten tietoperustassamme tulee ilmi, onnistumisen tunne ja siitä saatu myönteinen palaute onkin yksi positiivisen kasvatuksen kulmakivi ja myös ihmisen tunne-elämää suojaava tekijä.

Vieraillessamme viimeistä kertaa lastentarha l'Hexagonessa, huomasimme omenoiden lisääntyneen vahvuuspuussa. Huomatessamme, että jättämämme toimintamalli oli käytössä, näimme toimintamme konkreettisia tuloksia. Tällainen tulos on merkinä siitä, että olemme päässeet kohti asettamiamme tavoitteita. Jo alun perin tavoitteenamme oli juuri se, että Huomaa hyvä -toimintamalli jäisi elämään päiväkotiin meidän työskentelymme loputtua. Omenoiden lisääntyminen on selkeänä merkinä tämän tavoitteen täyttymisestä.

Sekä korteista saamamme palautteen, että omien havaintojemme pohjalta olemme saaneet täytetyksi sen, mitä alun perin lähdimme toteuttamaan: olemme luoneet Huomaa hyvä -menetelmään pohjautuvat luontevahvuuskortit, jotka soveltuvat käytettäväksi pientenkin lasten kanssa. Korteissa olevat kuvat, tarinat ja tekstit ovat kaikki sellaisia, että ne kertovat juuri päiväkotikäisten lasten arjen tilanteista ja siitä syystä lasten on helppo ymmärtää niitä.

6.4 Jatkokehittämisideat

Aloimme oman työskentelymme ja ohjauskäyntiemme jälkeen pohtia, miten aloittamamme kehittämistyötä olisi mahdollista jatkaa. Oivalsimme, että olisi paljon mahdollisuuksia kehittää erilaisia keinoja käyttää kortteja, ja tätä kautta lisätä toimintaohjeiden määrää. Toimintaohjekorttien määrää voikin tulevaisuudessa kasvattaa sitä mukaa, kun käytännössä toimiviksi havaittuja toimintaohjeita löytyy. Pohdimme, että luontevahvuuskorttien käyttöä voisi kokeilla esimerkiksi draaman parissa. Nukketeatterit tai ihan lasten itsensä esittämät esitykset olisivat varmasti konkreettisia malleja lapsille. Ne kertoisivat ja näyttäisivät niin esittäjille, kuin katsojillekin asioita ja tapoja, miten luontevahvuudet tulevat näkyviksi. Draamaa olisi mahdollista toteuttaa monissa eri muodossa.

Yhdessä laatimassamme toimintaohjekortissa oli ohje ottaa satuja mukaan luontevahvuusopetukseen. Itse käytimme ohjauskerroillamme yhtä kirjaa, mutta kirjastossa vieraillessamme huomasimme, että on monia hyviä ja laadukkaita kirjoja, joissa tulee esille paljon erilaisia luontevahvuuksia. Kirjoissa tulee myös esille paljon erilaisia näkökul-

mia luontevahvuuksiin liittyen. Sadut jäävät usein lasten mieleen ja niiden kautta oppiminen onkin oivallista. Kirjoihin tutustumisen jälkeen myös sadutus tai tarinan kirjoittaminen luontevahvuuksista olisi hyvä tapa oppia. Sadutus mahdollistaa tarinoiden laatimisen myös silloin, jos lapsi ei vielä osaa kirjoittaa. Käytimme toiminnassamme maa-lausten pohjalta sadutusta ja se toimi hyvin.

Pohtimiemme esimerkkien tavoin korttien käyttöä voisi siis jatkossa yhdistää kaikenlaiseen toimintaan: liikuntaan, taiteeseen, draamaan, kielenkehityksen tukemiseen ja miksei myös matematiikkaan. Kun luontevahvuusopetusta liitetään osaksi kaikkea muuta toimintaa, niiden ymmärtäminen monipuolistuu ja jokaiselle lapselle löytyy varmasti jokin keino oppia luontevahvuuksista. Yhdistäminen muuhun toimintaan ja kasvatukseen mahdollistaa myös kokonaisvaltaisen oppimisen. Lapsi ei kehity kerrallaan vain yhtä osa-alueitaan vahvistamalla, vaan oppiminen on kokonaisvaltainen prosessi.

Ihanteellisin ja paras ajatus jatkoon olisi, mikäli luontevahvuuskasvatus jatkuisi koko toimintakauden. Ajattelemme, että jatkossa olisi tärkeää keskittyä ja käydä läpi luontevahvuuksia koko toimintakauden ja jos mahdollista, toiminta jatkuisi myös aina seuraaville toimintakausille. Tätä kautta luontevahvuudet todella tulisivat pysyväksi osaksi kasvavien lasten arkea. Kun luontevahvuuskasvatus alkaisi jo varhaisessa vaiheessa ja syventyisi pikkuhiljaa, se tulisi luonnollisesti osaksi lasten arkea, eikä uutena asiana jonain ikä kautena. Tällä tavoin lapset oppisivat varmasti parhaiten käyttämään luontevahvuuksia niin toimissaan, kuin puheessaan. Kun luontevahvuuksiin keskittyvä opetus jatkuisi vuodesta toiseen, se mahdollistaisi kasvatuksen syventymisen pikkuhiljaa. Näin lapset oppisivat varmasti huomaamaan, mitä luontevahvuuksia heillä todella on ja myös mahdollisesti kehittämään niitä näkyvämmäksi osaksi heitä itseään.

6.5 Ammatillinen kasvu ja eettiset pohdinnat

Tämän kehittämistyöprosessin aikana olemme kasvaneet ammatillisesti todella paljon. Huomaa hyvä -teema on saanut meissä heräämään monia ajatuksia siitä, miten tärkeä ja toisaalta herkästi unohtuva asia hyvän huomaaminen on arjessa. Arkisissa tilanteissa huomaamme usein ne huonot asiat, jotka harmittavat. Olemme itsekkin havainneet, miten negatiiviset asiat tulevat helposti huomattua ja myös sanottua. Tämän prosessin myötä olemme oppineet ajattelemaan enemmän myönteisen kasvatuksen merkitystä ja sen vaikuttavuutta lasten arjessa. Lastentarhanopettajan kasvatuksellinen yhteistyö muun

työyhteisön kanssa on tärkeää. Omalla alkavalla lastentarhanopettajan urallamme olemme erittäin tärkeäksi, että olemme suunnan näyttäjinä myönteisen kasvatuksen saralla. Tämä prosessi on auttanut meitä ymmärtämään sitä, miten monissa eri arjen tilanteissa ja monilla eri tavoin luonteenvahvuusopetusta ja -kasvatusta voi toteuttaa. Sen myötä olemme löytäneet konkreettisia keinoja toimia lasten kanssa tukeutuen positiiviseen pedagogiikkaan.

Kehittämistyö-työskentelyssämme opimme monia asioita tämän tyyppisestä prosessityöskentelystä. Ymmärsimme monivaiheisessa prosessissa olevan tärkeää, että jokainen työvaihe saatetaan loppuun sovitulla tavalla ja sovitussa aikataulussa, jotta työskentely on sujuvaa ja pysyy tavoitellussa aikataulussa. Lisäksi havaitsimme, että parin kanssa työskennellessä on tärkeää ottaa toinen huomioon ja sopia yhteiset pelisäännöt. Meidän työskentelymme sujui tältä osin hyvin. Ymmärsimme, että myös meillä on omat vahvuutemme, joita meidän tulee hyödyntää. Niitä hyödyntämällä työskentelymme olikin sujuvaa ja pääsimme toivomaamme lopputulokseen. Meistä oli tärkeää, että hyväksyimme toistemme olevan erilaisia ja omaavamme erilaiset vahvuudet. Kun opimme käyttämään erilaisia vahvuuksiamme yhdessä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi, kasvoimme ammatillisesti ja kehityimme työskentelyssämme yhdessä hyväksi tiimiksi. Tällaiset työskentelytavat ja oikeanlaiset työnjaot helpottavat työskentelyä. Nämä asiat huomattuaamme haluamme jatkaa niiden hyödyntämistä myös siirtyessämme työelämään.

Lastentarhanopettajina meillä on vastuu omasta ammatillisesta kasvustamme. Olemme huomanneet, miten tärkeää itsereflektio ja toisaalta myös arviointi yhdessä tiimin kanssa ovat sekä itsen, että työn kehittymisen ja laadukkaan lopputuloksen kannalta olennaisia. Olemme oppineet hyvällä tavalla arvioimaan ja kyseenalaistamaan asioita, jotka kaipaavat muutosta. Tämä on tärkeää, jotta asioita ja toimintatapoja voidaan tarvittaessa muuttaa parempaan suuntaan.

Lastenoikeuksien sopimuksessa sanotaan, että jokainen lapsi ansaitsee tulla nähdyksi ja kuulluksi sellaisena kuin on, jokainen omine vahvuuksineen. Tämä kuuluu myös lastentarhanopettajan eettisiin periaatteisiin ja arvopohjaan. Huomaa hyvä -teema on mielestämme juuri omiaan tukemaan tätä kasvattajan arvomaailmaa. Toteuttamassamme toiminnassa otimme jokaisen lapsen huomioon yksilönä. Toimme lapsille näkyväksi sen, että jokaisella lapsella on omat vahvuutensa, ja että erilaisuus on rikkaus. Havaitsimmekin tämän tyyppisen tietoisien toiminnan olevan erittäin tärkeää tulevassa työssämme, sillä jokaisen lapsen saama henkilökohtainen huomio on tärkeä asia, jonka olemme huomanneet usein herkästi unohtuvan hektisessä päiväkotiarjessa.

Huomaa hyvä -teema ja sitä kautta luontevahvuuskasvatus on mielestämme hyvä keino ottaa huomioon myös syrjinnän ehkäisy. Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus osallisuuteen ja meillä on lastentarhanopettajina vastuu sen toteutumisesta. Kehittämistyössämme vahvistimme lasten osallisuutta eri tavoin. Koemme parantaneemme jokaisen lapsen tunnetta osallisuudesta ryhmään, sillä pyrimme tuomaan ryhmässä esille jokaisen lapsen tärkeyttä ja vahvuuksia. Lisäksi osallistimme lapsia mukaan toimintaan useissa toimintamuodoissa. Olimme toteutuksessamme osallistavia ja lapsilähtöisiä ottamalla lasten aloitteet huomioon ja muuttamalla toimintaa lasten kiinnostuksen kohteista lähtöisin.

Lastentarhanopettajan työn yksi tärkeistä alueista on kasvatusyhteistyö lasten huoltajien kanssa. Huoltajat ovat lastensa parhaita asiantuntijoita ja heiltä me voimme saada sellaista arvokasta tietoa lapsesta, joka tukee ammatillista kasvatustyötämme varhaiskasvatuksessa. Tämä näkemys vahvistui myös kehittämistyöprosessimme aikana, kun toimeksiantajamme toivoi huoltajia osallistettavan Huomaa hyvä -toimintaan. Oivalsimme, miten paljon parempaa kasvatustyötä voimme itse päiväkodissa tehdä, kun sitä tehdään yhdessä huoltajien kanssa lapsen edun mukaisesti. Kun kodin näkemys tuodaan mukaan lasten luontevahvuuksia havainnoidessa, on näkemys aina monipuolisempi ja laajempi.

Kaikkia näitä asioita yhdistää lapsen hyvinvointi, jonka edistäminen on yksi varhaiskasvatuksen päätavoitteista. Kehittämistyöprosessimme kautta olemme saaneet vahvistusta sille teorialle, että myönteinen kasvatus lisää hyvinvointia ja vahvistaa itsetuntoa. Täten siis olemme erittäin tyytyväisiä siihen, että olemme voineet menetelmiemme kautta osaltamme luoda toimintamalleja, jotka lisäävät lasten hyvinvointia.

LÄHTEET

- Branden, N. 1994. The six pillars of self-esteem. New York: Bantam.
- Burnett, P. C. 1998. Measuring behavioral indicators of self-esteem in the classroom. Journal of Humanistic Education & Development.
- Burns, R. 1982. Self-concept development and education. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Clark, S. E. & Symons, D. K. 2000. A longitudinal study of Q-sort attachment security and self-processes at age 5. Infant and Child Development 9.
- Coopersmith, S. 1967. The Antecedents of self-esteem. San Francisco: Freeman.
- Ensi- ja turvakotien liitto 2016. Kannusta minut vahvaksi. Kohti turvallista lapsuutta. Viitattu 18.11.2016 http://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/kannusta_minut_vahvaksi/
- Furman, B. 2012. Olen ylpeä sinusta. Ratkaisukeskeisiä keinoja vanhemmille ja muille lasten kasvattajille. Helsinki: Tammi.
- Gurney, P. 1987. Self-esteem enhancement in children: a review of research findings. Educational Research 29.
- Hamachek, D. E. 1987. Encounters with the self. 3. ed. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Harter, S. 1999. Construction of the self. A Developmental perspective. New York: Guilford.
- Hartley-Brewer, E. 2006. Kehu ja kasvata Poika. Suom. Takkala, S. Helsinki: Helmi Kustannus.
- Katz, L. 1993. Distinctions between self-esteem and narcissism: implications for practice. ED363452.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Koivisto, P. 2007. "Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa". Päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Koivunen, P. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu Kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koivunen, P. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.

Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. 2000. Tunnemuksu & murkku. Tunnetaitoja perheille ja kasvattajille. Helsinki: Kirjapaja.

Pölkki, P. 1978. Lasten minäkäsityksen kehittyminen, determinantit ja merkitys sosiaalisten taitojen kannalta. Katsaus kehityspsykologiseen minäkäsityskirjallisuuteen. Psykologian laitoksen julkaisuja 206. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Richmond, V. P, McCroskey, J. C. & Payne, S. K. 1991. Nonverbal behavior in interpersonal relations. 2. ed. New Jersey: Prentice Hall.

Rogers, C. 1951. Client-centered therapy. It's current practice, implications and theory. 7. ed. London: Constable.

Sajaniemi, N., Suhonen, E., Nislin, M. & Mäkelä, J.E. 2015. Stressin säätely. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Seligman, M.E.P. 2011. Flourish. A visionary understanding of happiness and well-being. New York: Free Press.

Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2016. Huomaa hyvä! Jyväskylä: PS-kustannus.

Uusitalo-Malmivaara, L. 2014. Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vuorinen, K. 2016. Viitattu 26.1.2017 <http://kaisavuorinen.com/>

Toimintaohjekortit

Luonteenvahvuuskortti kaverille

Istutaan lasten kanssa piirissä, kortit levitettyinä keskelle. Kutsutaan yksi lapsi keskelle ja pyydetään häntä valitsemaan hänen mielestään sopiva kortti kaverille. Kortin saatuaan kaveri tulee vuorostaan keskelle ja tuo saamansa kortin takaisin. Häntä pyydetään valitsemaan kortti jollekin toiselle kaverille. Näin jatketaan, kunnes jokainen lapsi on saanut kortin itselleen ja antanut myös kaverille kortin. Aikuinen valitsee kaverin, jotta varmistetaan jokaisen saavan kortin. Tavoitteena on, että lapset oppivat näkemään vahvuudet toisissaan.

Juokse kortin luo

Kiinnitetään luontevahvuuskortteja seinille esimerkiksi liikuntasalissa eri puolille salia. Käydään läpi korttien sijainnit. Aikuinen sanoo vuorotellen vahvuuksia, jolloin lapset juoksevat kyseisen kortin luo mahdollisimman nopeasti.

Kortteja voidaan lisätä, kun lapset muistavat niitä jo hyvin. Tämän leikin tavoitteena on, että vahvuussanat tulevat tutuiksi mielekkäällä tavalla liikunnan ilon kautta. Liikkua voidaan myös muilla tavoin kuin juosten.

Vahvuudet tutuiksi sadun kautta

Asetutaan mukavaan ja rauhalliseen paikkaan istumaan lasten kanssa. Luetaan satukirjaa, jossa tulee esille niitä luonteenvahvuuksia, joita korteissa on. Aikuinen keskeyttää lukemisen välillä sopivaan kohtaan ja pyytää lapsia pohtimaan, millaisia vahvuuksia sadun hahmoilla on. Katsotaan myös korteista ne vahvuudet, jotka sadusta löytyivät. Tavoitteena on, että lapset oppivat yhdistämään vahvuuksia käytännön tekoihin eri ympäristöissä.

Vahvuuksista maalaukseen

Tutustutaan lasten kanssa vahvuuskortteihin jo aiemmin. Käydään vahvuudet läpi uudelleen ja palautetaan mieleen niiden merkitys.

Annetaan sen jälkeen lapsille vesivärit ja pyydetään heitä maalaamaan heille itselleen vahvuuksista mieleen nousevia asioita. Tavoitteena on, että lapset saavat avoimesti ja luovasti tuottaa omia näkemyksiään vahvuuksista. Näin voidaan havainnoida, miten lapset näkevät vahvuudet.

Minun vahvuuteni

Asetetaan luonteenvahvuuskortit eri puolille huonetta. Käydään kortit läpi niin, että jokainen muistaa mikä kortti kuvastaa mitään vahvuutta. Pyydetään lapsia menemään sen kortin luo, jonka vahvuus kuvastaa häntä itseään. Kun jokainen on löytänyt itselleen sopivan kortin, pyydetään lapsia kertomaan yhteisesti, miksi valitsi juuri tämän vahvuuden itselleen. Tavoitteena on, että jokainen lapsi oppii löytämään vahvuuksia itsestään ja saa kertoa niistä myös muille.

Jos oot rohkea niin...

Ollaan seisten piirissä. Aikuinen nostaa yhden vahvuuskortin kerrallaan ja keksii sille jonkin liikunnallisen tehtävän. Hän sanoo lapsille esimerkiksi; "jos olet rohkea, hypi viisi haara-perushyppyä." Näin käydään läpi kaikki kortit. Tavoitteena on, että lapsi pohtii omia vahvuuksiaan ja saa ilmaista itseään liikunnan kautta. Näin ujommatkin lapset voivat tuoda esille oman näkemyksensä omista luonteenvahvuuksistaan.

Vahvuuspantommiimi

Istutaan piirissä. Aikuinen ottaa yhden lapsen sivummalle ja kuiskaa tämän korvaan jonkin vahvuuden. Lapsi menee ryhmän eteen ja esittää kyseistä vahvuutta muille. Muut koettavat arvata, mistä vahvuudesta on kyse. Aikuinen voi auttaa sekä esittävää lasta, että muita arvaamisessa antamalla vihjeitä. Tavoitteena on, että lapset ymmärtävät, miten vahvuudet ilmenevät käytännön tekoina.

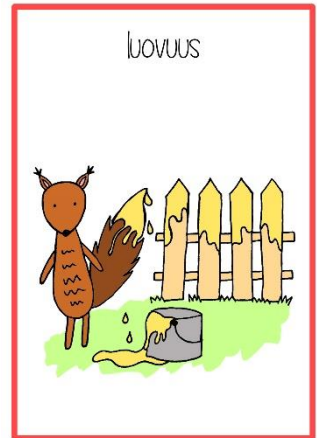
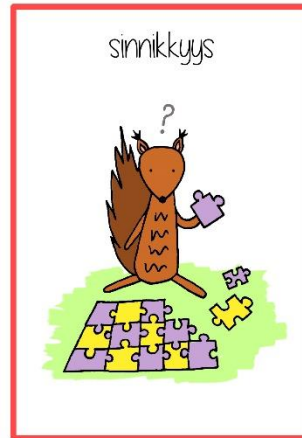
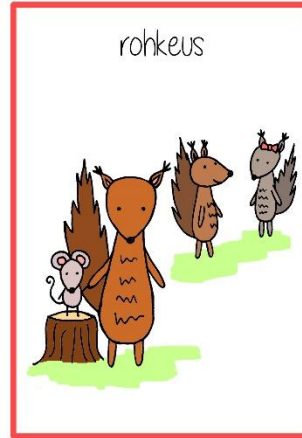
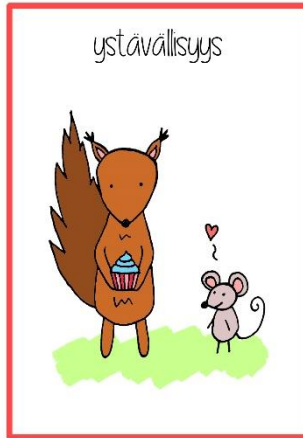
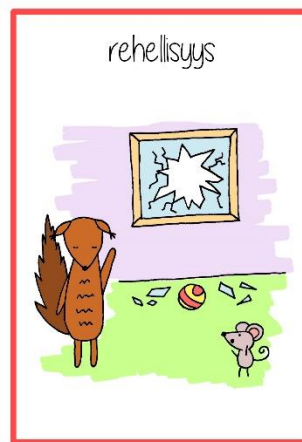
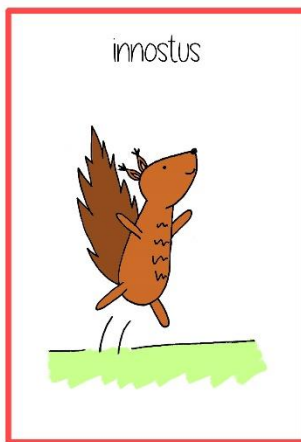
Vahvuusalias

Istutaan piirissä. Aikuinen näyttää yhdelle lapsista yhden vahvuuskortin (ja kuiskaa vahvuuden lapselle, jos hän ei osaa itse vielä lukea). Lapsi yrittää selittää vahvuutta toisille sanomatta kuitenkaan kortissa esiintyvää sanaa. Muut lapset yrittävät arvata mikä vahvuus on kyseessä. Aikuinen voi auttaa sekä selittäjää, että arvaajia antamalla vihjeitä. Tavoitteena on, että lapset oppivat vahvuuksien konkreettisia tarkoituksia ja osaavat kertoa niistä.

Huomaa hyvä -juliste

Huomaa hyvä!

- jokaisessa meissä on vahvuuksia

Meidän esittelymme päiväkotiin

Hei sinisten ryhmä!

Olemme Sanni ja Kirsi Turun ammattikorkeakoulusta. Olemme syksyllä 2017 lastentarhanopettajiksi valmistuvia sosionomiopiskelijoita. Toteutamme tähän päiväkotiin opinnäytetyötämme. Opinnäytetyömme aiheena on Huomaa hyvä lapsessa. Tulemme maaliskuun aikana toteuttamaan toimintaa sinisten ryhmässä aiheeseen liittyen. Toiminta sijoittuu aamupäivien toimintahetkiin.

Huomaa hyvä -menetelmä pohjautuu luontevahvuuksien tunnistamiseen ja niiden käyttöön. Käymme lasten kanssa ryhmässä läpi luontevahvuuksia ja harjoittemme niiden tunnistamista sekä itsessä, että muissa. Oheisessa muovitaskussa on hieman tietoa liittyen Huomaa hyvä -menetelmään. Voitte ottaa mukaan ja tutustua aiheeseen.

Mukavaa kevättä!

Huomaa hyvä -tietopaketti lasten vanhemmille

HUOMAA HYVÄ LAPSESSA!

Huomaa hyvä -menetelmä perustuu luontevahvuuksien tunnistamiseen ja niiden käyttöön. Huomaa hyvä -menetelmän taustalla on ajatus siitä, etteivät ongelma-keskeinen lähestyminen tai puutteiden korjaaminen ole tähän mennessä pystyneet lisäämään inhimillisyyttä. Tämä menetelmä pohjautuu luontevahvuuksien tunnistamiseen ja niiden hyödyntämiseen kasvatuksessa ja opetuksessa.

Hyvän huomaaminen lisää ja vahvistaa lapsen itsetuntoa. On tärkeää, että lapsi saa hyväksyntää aikuisilta ja myös vertaisiltaan ilman ponnisteluja. Lapsella on oikeus tuntea itsensä rakastetuksi, arvostetuksi ja hyväksytyksi omana itsenään. Hyvää palautetta ja hyväksyntää tulee saada ilman täydellistä suoritusta tai onnistumista. Riippumatta siitä, miten lapsi käyttäytyy kotona, päivähoitossa, kavereiden kanssa tai koulussa, arvonanto, läheisyys ja hyväksyntä ovat tärkeitä jokaiselle lapselle. Hyvän itsetunnon perustana onkin ehdoton rakkaus ja hyväksyntä.

Hyvän huomaaminen lasten välisessä vuorovaikutuksessa on myös tärkeää. Jos lapsi tuntee itsensä hyväksytyksi vertaisryhmässä, hänen omat vuorovaikutustaitonsa vahvistuvat. Vuorovaikutustaitojen kehittyminen ja vahvistuminen taas vaikuttavat lapsen käyttäytymiseen vertaisryhmässä – hakeutuminen vuorovaikutukseen, muiden lasten vastaanottaminen.

Yhteisöllisyyden tukeminen ja vuorovaikutustilanteet ovat tärkeitä luontevahvuuksien tunnistamisen ja niiden kehittymisen kannalta. Aikuisen rooli on opettaa ryhmässä toimimisen taitoja ja auttaa ja tukea lasta luontevahvuuksien vahvistamisessa. Lasten on helpompi löytää omat ja toistensa vahvuudet, sekä hyväksyä toisten erilaisuutta, kun lasten ryhmään kuulumisen kokemuksia vahvistetaan.

Omien luonteenpiirteiden ja tunteiden tuntemus ja niiden hyväksyntä ovat osa emotionaalista itsetuntoa. Se, että lapsi kykenee tiedostamaan omat vahvuutensa ja heikkoutensa, on osa tervettä itsetuntoa. Lapsi uskoo omiin kykyihinsä ja siihen, että hän voi kehittyä, kun hänellä on vahva itsetunto.

Lisää tietoa aiheesta saat mm.

Lotta Uusitalo-Malmivaaran ja Kaisa Vuorisen kirjasta *Huomaa hyvä!*

Kirja on lainattavissa myös kirjastoista.

